

Univerzita Pardubice
Filozofická fakulta

České slovenské archivnictví v jednotě a rozdílnosti

Jiří Dušek

Bakalářská práce
2008

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra historických věd
Akademický rok: 2006/2007

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jiří DUŠEK**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Spisová a archivní služba**
Název tématu: **České a slovenské archivnictví v jednotě a rozdílnosti**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Situace v archivnictví po roce 1918
Historický vývoj v archivní legislativě po roce 1945
Stručný obsah zákona č. 97/1974 Sb., o archivnictví
Stručný obsah zákona č. 343/1992 Sb., kterým se doplňuje zákon České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví
Situace v archivnictví po rozdělení státu v roce 1993
Český archivní zákon
Slovenský archivní zákon
Porovnání obou zákonů
Společné rysy
Rozdílné pojetí
Zhodnocení a porovnání

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Zákon č. 97/1974 Sb., o archivnictví

Zákon č. 343/1992 Sb., kterým se doplňuje zákon české národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví

Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví, spisové službě a změně některých zákonů

Vyhláška č. 645/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a změně některých zákonů

Vyhláška č. 646/2004 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby

Zákon Národní rady Slovenské republiky č. 395/2002 Sb., o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov

Vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 628/2002, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov

Šamberger, Zdeněk: Studie k dějinám československého archivnictví. Praha 2005.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Helena Pochobradská

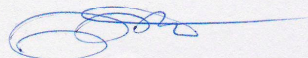
Katedra historických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2007

Termín odevzdání bakalářské práce:

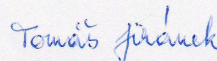
31. března 2008

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2007

Mé poděkování patří všem, kteří mi při vypracování bakalářské práce pomohli radou nebo inspirací, hlavně bych rád poděkoval vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Heleně Pochobradské, za její čas, trpělivost a cenné rady při.

Souhrn

Tato práce se zabývá českým a slovenským archivnictvím po vzniku Československa v roce 1918, až po vydání nových archivních zákonů ve 21. století. V této práci popsána cesta k prvnímu zákonnému opatření archivnictví, které bylo vydáno v roce 1954, přes vydání českého a slovenského archivního zákona v 70. letech, následně jejich novelizace na počátku let devadesátých a konečné vydání moderních archivních zákonů v letech 2002 a 2004. Všechny zákony i vládní nařízení jsou v této práci popsány a následně porovnány.

Klíčová slova

archiv, archivnictví, spisová služba, archivní zákon, Česko, Slovensko

Abstract

This work deals with Czech and Slovak archival science after foundation of Czechoslovak republic in 1918, till issue new archival laws in 21st century. In this work is described the way to the first legal measure in archival science, which was bring out in 1954, over bring out of Czech and Slovak archival laws in 70's, subsequently its updating at the beginning of 90's and final bring out modern archival laws in years 2002 and 2004. All archival laws are in this work described and subsequently trade off.

Key words

archive, archival science, records management, archival law, Czech, Slovak

Obsah

1. Úvod	1
2. Československé archivnictví po roce 1918	3
1.1 Spory mezi ministerstvy	3
3. Situace v archivnictví po roce 1945	5
3.1 Spory mezi ministerstvy pokračují	6
3.2 Budování archivní sítě	8
3.3 Komise pro reorganizaci veřejné správy	9
3.4 Návrhy jednotlivých ministerstev	10
4. Vládní nařízení č. 29/1954 Sb. o archivnictví	11
5. Zákon ČNR č. 97/1974 Sb. o archivnictví	14
6. Zákon SNR č. 149/1975 Sb. o archivnictví	22
7. Porovnání	24
8. Zákon ČNR č. 343/1992 Sb. o archivnictví	25
9. Zákon SNR č. 332/1992 Sb. o archivnictví	30
10. Porovnání	33
11. Archivnictví v České republice	34
11.1 Legislativní proces přijetí zákona o archivnictví	36
11.2 Zákon č. 499/2004 Sb.	37
11.3 Vyhláška č. 645/2004 Sb.	52
11.4 Vyhláška č. 646/2004 Sb.	52
12. Archivnictví ve Slovenské republice	52
12.1 Zákon č. 395/2002 Sb.	52
12.2 Vyhláška č. 628/2002 Sb.	61
12.3 Vyhláška č. 251/2005 Sb.	61
12.4 Vyhláška č. 242/2007 Sb.	62
13. Porovnání	62
14. Novelizace zákona č. 499/2004 Sb.	63
15. Novelizace zákona č. 395/2002 Sb.	63
15.1 Zákon č. 216/2007 Sb.	64
16. Středoevropská spolupráce v archivnictví	66
17. Závěr	68
18. Resümee	72

1. Úvod

Jako téma své závěrečné práce jsem si vybral srovnání vývoje české a slovenské archivní legislativy.

České a slovenské archivnictví započalo svojí společnou existenci po vyhlášení Československé republiky v roce 1918. Tomuto období se věnuje první část mé práce, která popisuje snahy vytvoření archivního zákona, které byly přerušeny vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava, popřípadě Slovenského státu.

Druhá kapitola mapuje vývoj archivní legislativy po roce 1945, kdy se opět objevují boje mezi ministerstvy školství a vnitra, o kterých se zmiňuje také první kapitola. Po roce 1945 se u Zemského národního výboru v Praze vytvořila archivní sekce, která si dala za úkol vytvořit a připravit návrh reorganizace archivnictví a své hlavní úkoly shrnula do několika bodů. Vztah mezi ministerstvy byl natolik napjaté, že se do příprav nového archivního zákona zapojilo ministerstvo unifikací, které v roce 1947 připravilo koncepci archivního zákona, vzniklou z návrhů z let 1936 – 1939. Takový návrh byl ovšem po událostech z února 1948 nepřijatelný. Do přípravy nového archivního zákona se následně zapojila Komise pro reorganizaci veřejné správy, zvaná také Fierlingerova komise, podle tehdejšího předsedy vlády, Zdeňka Fierlingera.

Československo se nakonec svého zákonného opatření v archivnictví dočkalo v podobě vládního nařízení č. 29/1954 Sb., o archivnictví. Toto vládní nařízení platilo až do vydání nových archivních zákonů v 70. letech 20. století, kterým se věnují další kapitoly této práce.

Poslední archivní zákony, respektive novely zákonů ze 70. let 20. století, vzniklé pod hlavičkou Československé republiky na počátku 90. let 20. století, jsou popsány a následně porovnány v další části mé práce.

Novely archivních zákonů platily v obou již suverénních státech, až do 21. století, kdy byl nejprve v roce 2002 vydán archivní zákon na Slovensku, a posléze v roce 2005 v České republice.

Na Slovensku již proběhla novelizace archivního zákona v roce 2007 kdy, byla vydána novela zákona z roku 2002. V České republice se novela archivního zákona připravuje.

V poslední kapitole této práce jsem se snažil přiblížit spolupráci mezi Polskem, Maďarskem, Slovenskem a Českem v oblasti archivnictví.

Při zpracování tohoto tématu jsem vycházel ze všech archivních zákonů, které byly vydány na v průběhu let v Československu, popřípadě v České a Slovenské republice. Velmi důležitým informačním zdrojem byly i internetové stránky národních archivů obou zemí,

Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, Národní rady Slovenské republiky a také České archivní společnosti.

Při své práci jsem postupoval komparační metodou, kdy jsem se snažil vzájemně porovnat oba archivní zákony a následně popsat v čem se lišily nebo naopak shodovaly. Všechny zákony jsou řazeny chronologickou metodou, kromě zákonů z let 2002 a 2004, kdy jsem první popsal český archivní zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, z důvodu následného porovnání se slovenským archivním zákonem č. 395/2002 Sb., o archivnictví, registraturách a změně některých zákonů.

Názvy slovenských zákonů jsem překládal do českého jazyka, ale jelikož jsem pracoval se slovenskými zákony v originálním znění, kromě zákona z roku 1975, jsou citace z těchto zákona ve slovenském jazyce, což by nemělo případnému čtenáři činit potíže při studování této práce.

2. Československé archivnictví po roce 1918

Československé archivnictví po vzniku Československé republiky v roce 1918 kontinuálně navazovalo na archivnictví rakouské, jelikož Československá republika podle zákona ze dne 18. října 1818 Sb. převzala právní stav, jaký se vytvořil za Rakouské monarchie a recipovala tím i právní vztahy v archivnictví.

Archivnictví bylo usnesením vlády ze dne 23. listopadu 1918 přeneseno do správy Ministerstva školství a národní osvěty Československé republiky (dále jen „ministerstvo školství“). „O ministerstvu školství a národní osvěty, které vycházelo z usnesení vlády 23. listopadu, se pravilo, že zřídilo ve svém resortu zvláštního odborného archivního referenta, jmenovalo poradní sbor, postaralo se vybudování Státní archivní školy a jmenovalo státní inspektory pro archivy a knihovny.“¹ Svou péči o archivy odůvodňovalo též nařízením Národního výboru ze dne 29. října 1918 č. 13 Sb., o ochraně uměleckých a historických památek, mezi které ministerstvo zahrnuje i písemné památky a archiválie.

2.1 Spory mezi ministerstvy

Ministerstvo školství nebylo jediné ministerstvo Československé republiky, které mělo zájem o spravování sítě československých archivů. Dalším ministerstvem, které si dělalo oprávněný nárok spravovat archivní síť, bylo ministerstvo vnitra, které nadále vykonávalo své tradiční úkony v archivní péči. Ministerstvo vnitra se ovšem přizpůsobilo novým poměrům a svůj nárok zdůvodňovalo především vznikem svého archivu. Tento archiv vznikl z místodržitelského archivu a soustřeďoval materiál vzniklý z činnosti nejvyšších politických, soudních a finančních úřadů Zemí koruny české. Z těchto důvodů ministerstvo požadovalo, aby se jejich archiv stal státním archivem v pravém slova smyslu.

Po předložení návrhů oběma resorty na jaře 1919 a zdlouhavém jednání navrhlo koncem ledna 1921 Prezidium ministerské rady vládě provizorní řešení, podle kterého se měla uložit jednotlivým resortům péče o archiválie vzniklé přímo v oboru jejich působnosti. Následně byla obě ministerstva vyzvána, aby předložila vlastní návrhy budoucího archivního zákona. Jako první 3. srpna 1923 podalo ministerstvo školství návrh, kterým mělo archivnictví připadnout Presidiu ministerské rady, u kterého by byla zřízena Státní archivní rada, jako nevyšší orgán, který by projednával směrnice a jiná nařízení pro československé archivnictví.

---

¹ 1) ŠAMBERGER, Zdeněk: Československé archivnictví po roce 1945. In: Sborník archivních prací. Praha 1968, 321 s. ISSN 0036-5246.

Podle tohoto návrhu, který ministerstvo předložilo, se měla archivní péče rozdělit mezi obě zmíněná ministerstva tím způsobem, že ministerstvo vnitra mělo získat archivní kompetence ve státní správě a ministerstvu školství měla připadnout do své sféry péče o archivy nestátní. Archivní materiál státní povahy měl být soustředěn v Ústředním státním archivu v Praze, který by působil i jako archiv pro Čechy, a dále pak ve státních archivech v Brně a Bratislavě. Ministerstvo vnitra se ovšem o působnost v resortu archivnictví nechtělo s nikým dělit.

Koncem 20. a začátkem 30. let 20. století se iniciativy v oblasti archivnictví chopilo ministerstvo unifikací, které se snažilo najít východisko v tom, že by si ministerstvo vnitra ponechalo agendu týkající se všeobecné archivní organizace a správu veřejných archivů, pokud by nešlo o zvláštní archivy resortní, a ministerstvo školství by získalo agendu týkající se archivní péče a také péči o archivy neveřejné.

Ministerstvo unifikací v roce 1934 vypracovalo osnovu zákonných opatření, ve které světilo dozor nad veřejnými archivy ministerstvu vnitra a zřídilo Státní archivní radu. Ministerstvo školství dostalo do péče dozor nad soukromými archivy v rozsahu předpisů o ochraně památek. Obě ministerstva však návrh ministerstva unifikací nepovažovala za zdařilý a vystihující všechny potřeby archivní správy a dohodla se, že osnova má být rozšířena. Pro tento účel byla vytvořena speciální pracovní skupina archivních představitelů ministerstva školství a ministerstva vnitra společně s právníky ministerstva unifikací. Během let 1935 - 1939 se speciální skupina sešla více než osmdesátkrát a bylo vytvořeno 13 variant archivního zákona, ale vlastní realizaci zákona znemožnila nacistická okupace a práce na 14. variantě byly ukončeny na konci léta v roce 1939.

Během okupace nebylo možné řešit otázky týkající se nového archivního zákona, neboť okupační správa převzala do svých rukou i řízení archivnictví, kterým byl pověřen Úřad říšského protektora.

Pokud se podíváme na první krůčky společného Československého archivnictví, můžeme si samozřejmě všimnout kladů i záporů, které tehdejší politická reprezentace do archivnictví přinesla, je ovšem nepochybné, že oproti předchozímu období z konce trvání Rakouské monarchie došlo k výraznému zlepšení zejména, ve zpřístupnění archivních fondů ve prospěch veřejnosti.

3. Situace v archivnictví po roce 1945

Po druhé světové válce se zpočátku začaly prosazovat snahy dokončit předválečné plány spojené s přijetím archivního zákona. Tento stav trval určitou dobu, než se projeví výraznější tendence, které svým obsahem a náplní odpovídaly novým společenským podmínkám.

První plány a náměty na řešení otázek v poválečném archivnictví předložila z částečné ilegality vyšší archivní sekce při Zemském národním výboru v Praze.² Za svůj úkol zemská archivní sekce považovala usnášet se k jakýmkoliv návrhům, které se týkaly všech archivů v zemi. Tato zemská archivní sekce zasedala přibližně jednou za měsíc a třikrát do roka měla volit 4 členy svého předsednictva. Zároveň měla sekce vypracovat archivní instrukce a provádět inspekci v archivech prostřednictvím archivních inspektorů, také měla navrhnout archivní rozpočet a stanovit teritoriální hranice působnosti archivů, zejména pokud by vznikly archivy krajské nebo oblastní.

Archivní sekce při Zemském národním výboru v Praze si dala za úkol vytvořit návrh na reorganizaci československého archivnictví. Tento návrh vycházel z představ, že archivní síť náleží do působnosti ministerstva školství, neboť slouží nejen potřebám správním, ale také potřebám vědeckým. Hlavní body návrhu předjímaly zřízení Státní archivní rady, která měla být složená z odborníků a která by řídila veškeré archivnictví v tehdejší Československu. Zemská archivní sekce vypracovala své zásady, které byly následující:

1. Písemnosti dokumentární povahy, které vznikly z činnosti úřadů, měli být uchovány, uspořádány a spravovány, aby byly využívány pro správní i vědecké účely.
2. Tyto písemnosti (z bodu č. 1) měly být předmětem veřejného zájmu, a proto nesměly být svévolně ničeny.
3. Písemnosti, které byly ve veřejném majetku, měli být nezcizitelné. Pokud se dostali do rukou soukromníka, byly vyvlastněny.
4. Pro uložení a správu archivních fondů starých registratur a písemností dokumentární povahy měla být vybudována síť archivů, ve které budou povinně uloženy. Tam měly být uchovávány další registratury všech těchto úřadů a zařízení od chvíle, kdy budou prohlášeny za archiválie.

---

² Pražskou sekci měl tvořit předseda kulturní komise zemského národního výboru, úřední referent pro archivní péči, ředitel a dva další úředníci zemského archivu, vedoucí archivář budoucího archivu oblastního, ředitel archivu města Prahy. Případně i zkušení archiváři z archivů městských.

5. Archivní síť měla být vybudována v souladu s veřejnou správou.
  - a) **Ústřední archiv v Praze** (archiválie všech ministerstev a nejvyšších úřadů, jejichž kompetence se vztahuje na celou státní oblast, popřípadě na oblast českých zemí).
  - b) **Zemské archivy** (archivy s působností pro oblast země).
  - c) **Oblastní archivy** (archivy pro úřady a zařízení s působností menší než země – okresy, krajské soudy, ředitelství drah, pošt ...).
  - d) **Obecní archivy** (pro písemnosti vzniklé z činnosti obecní správy, místních spolků, hospodářských a průmyslových podniků).
  - e) **Archivy zvláštní pro úřady a zařízení, které svou povahou vyžadují zvláštní úpravy archivní péče.**
6. Péče o archivnictví měla připadnout do působnosti ministerstva školství a národní osvěty.
7. U ministerstva školství se měla ustanovit archivní rada (sbor dobrovolníků).
8. U zemských národních výborů se měla zřídit archivní sekce pro potřeby archivů v zemské působnosti.

Ministerstvo školství na zásah archivní sekce zřídilo 21. července 1945 archivní radu, jejímž výkonným orgánem měl být archivní referát.

3.1 Spory mezi ministerstvy pokračují

Krátce nato se opět rozhořel spor mezi ministerstvy vnitra a školství a jak píše Zdeněk Šamberger ve své publikaci *Studie k dějinám Československého archivnictví*: „Tím také skončila krátká porevoluční idyla, kdy se zdálo, že archiváři ve vzájemném porozumění se sami ujmou vyřešení svých základních otázek.“³ Následně se ministerstvo vnitra vyslovilo proti zřízení Archivní rady při ministerstvu školství a jako důvod svého negativního postoje uvádělo, že za členy archivní rady byli jmenováni archiváři z resortu ministerstva vnitra. Mimo jiné vnitro poukazovalo na přesahování rámce působnosti ministerstva školství, pokud by se archivní rada zabývala všeobecnými otázkami v archivnictví. Ministerstvo školství mělo z podnětu dr. Vladimíra Klecandy podporu kulturního výboru Prozatímního národního shromáždění, jehož prohlášení mimo jiné obsahovalo: „Ochrana archivních písemných

---

³ ŠAMBERGER, Zdeněk: *Studie k dějinám Československého archivnictví*. Praha, Národní archiv 2005, s. 109. ISBN 80-86712-23-0.

památek i organizace v archivnictví v našich zemích není v uspokojivém stavu. Proto kulturní výbor, vycházející z přesvědčení, že archivnictví a ochrana písemných památek svou povahou a posláním náleží do oblasti vědecké, a že proto péče o ně patří do oboru ministerstva vnitra školství a osvěty, vyzývá ministra školství a osvěty, aby pro vyřešení základních otázek našeho archivnictví připravil zákonný podklad, o který se již v první republice po dlouhá léta marně jednalo ...“⁴

Státní archivní rada se na svém prvním zasedání sešla v květnu 1946, ač byla založena již v červenci předešlého roku. Předsednictví se ujal tehdejší ministr školství Zdeněk Nejedlý. Archivní rada projednávala nový archivní zákon, kde byl mimo jiné vysloven požadavek na zřízení národního archivu, přičemž měly vedle národního archivu vzniknout i jím řízené archivy krajské a oblastní. Ovšem Morava i Slovensko byly opomenuty, to znamená, že o archivech v těchto částech republiky se nehovořilo. Koncepce tohoto připravovaného zákona řešila více ochranu archiválií, jakožto písemných památek, než archivní síť. Po tomto zasedání v roce 1946 byla schopnost Státní archivní rady ochromena, z důvodu odchodu ministra školství Zdeňka Nejedlého z resortu po volbách v roce 1946.

Již v roce 1947 ministerstvo unifikací oznámilo přípravu nového archivního zákona, který vycházel z návrhu archivního zákona z roku 1938 a navazoval konkrétně na 13. variantu, vzniklou v letech 1936 – 1939. Takové pojetí bylo po událostech v únoru 1948 pro ministerstvo školství neúnosné a svůj záporný postoj odůvodňovalo odkazem na jednání Státní archivní rady z května 1946, kdy se předpokládalo vypracování nového archivního zákona. Do přípravných prací nového archivního zákona v režii ministerstva školství ovšem zasáhal jeho dlouholetý rival v oblasti archivnictví, a to resort vnitra, který měl v tehdejší době rozhodující slovo v přípravách vládních zákonů. Ministerstvo vnitra využilo svého postavení a vneslo námitky proti přípravám nového zákona z pera ministerstva školství. Tento stav si vynutil společné setkání zástupců ministerstva školství, ministerstva vnitra a Archivu ministerstva vnitra, svolané na 11. listopadu 1948. Z tohoto setkání vyplynulo, že nejvíce předpokladů k urychlení reorganizace archivnictví má ministerstvo vnitra, při kterém je také vybudován největší archiv v Československu, a tím pádem má také předpoklady pro výkonný dozor a koordinaci archivnictví.

---

⁴ ŠAMBERGER, Zdeněk: *Studie k dějinám Československého archivnictví*. Praha, Národní archiv 2005, s. 110. ISBN 80-86712-23-0.

3.2 Budování archivní sítě

Snahy o vytvoření nového archivního zákona prozatím vycházely do prázdna a bylo zapotřebí vyrovnat se také s otázkou archivní sítě, a to nezávisle na vytvoření nového zákona o archivnictví. Tohoto úkolu se iniciativně chopil Zemský národní výbor v Brně, který považoval za účelné vytvoření okresních archivů. Tyto archivy měly být uspořádány u školských referátů okresních národních výborů, které je měly také financovat. Tento návrh nejprve musela schválit obě ministerstva a ministerstvo vnitra předalo následně tento návrh Archivu ministerstva vnitra, který s touto decentralizací také souhlasil. Ministerstvo vnitra ovšem vehementně nesouhlasilo s tím, aby byla činěna nějaká zásadní rozhodnutí v archivnictví před vydáním regulérního archivního zákona, proto se nesměla provádět skartace a činnost okresních archivů se měla omezit pouze na shromažďování materiálu a jeho následnou evidenci.

1. ledna 1949, společně se vznikem krajského uspořádání tehdejšího Československa, začala výrazná strukturální změna v československém archivnictví. Zřizování krajských archivních center nebylo žádným překotným či nedomyšleným rozhodnutím, ale aktem navazujícím na již dlouhou decentralizační snahu. Vzhledem k nárůstu množství úkolů se centralizace v archivnictví stala neudržitelnou, zejména provádění archivního dohledu nad spisovnicemi krajských národních výborů. Dále bylo neudržitelné svážet veškerý materiál k uložení do Prahy. Expozitura Archivu ministerstva vnitra v Liberci, zřízená v roce 1946, zpracovávala převážně materiál pocházející z Říšského archivu pro sudetskou župu, který byl zřízen za okupace.

S vyhlášením krajského zřízení v Československu vznikly nejasnosti kolem zemských archivů v Brně a v Opavě. Došlo k převzetí Zemského archivu v Opavě orgány Krajského národního výboru v Ostravě, toto se stalo i v Brně. Ovšem ministerstvo školství žádalo předání zemských archivů v Opavě, Brně a v Praze pod správu státu a chtělo z těchto archivů učinit sobě podřízená zařízení. Proti tomu postupovalo ministerstvo vnitra a žádalo nedotknutelnost svých zájmů, jelikož mělo v těchto archivech část svojí dokumentace, která patřila Archivu ministerstva vnitra. Považovalo tedy za výhodnější přeorganizovat zemské archivy v Brně a v Opavě na archivy krajské.

K zajímavému návrhu se mělo přistoupit, pokud by došlo k neústupnosti ministerstva školství. Vedle historických archivů v Brně a v Opavě měly vzniknout krajské archivy, které

by spravovaly materiál vzniklý z činnosti státní správy. Tento postup Archiv ministerstva vnitra vzhledem k jeho neúčelnosti striktně odmítl.

3.3 Komise pro reorganizaci veřejné správy

Spor o bývalé zemské archivy vedl ke vzniku Komise pro reorganizaci veřejné správy, pod vedením tehdejšího předsedy vlády Zdeňka Fierlingera. V červnu 1949 se tato komise, po vyslyšení všech zástupců ministerstva školství a Archivu ministerstva vnitra, usnesla na vytvoření subkomise, která měla usilovat o sblížení odborných stanovisek, jež by se následně stala základem pro konečné rozhodnutí. Ministerstvo vnitra poslalo do této subkomise odborné archiváře z Archivu ministerstva vnitra, zatímco ministerstvo školství nevyslalo do této subkomise žádné odborné pracovníky, což mělo vliv na jednání, celkové pojetí a výsledky tohoto jednání.

Důležité jednání této subkomise se uskutečnilo 28. června 1949. Zástupci školské sekce vyslovili názor, že archivy mají být rozděleny na staré a nové, mezníkem mezi rozdělením starých a nových archivů měl být rok 1918, archiválie vzniklé před tímto rokem by spravovalo ministerstvo školství. Ovšem tento návrh byl striktně odmítnut Archivem ministerstva vnitra, jakožto návrh neodborný a nevěcný. Archiv trval na jednotné archivní síti, jednotném řízení a účelné a jednoduché organizaci v archivnictví. Závěr jednání této subkomise vyústil v rozhodnutí o vypracování zprávy o funkci jednotlivých archivů a předložení této zprávy Fierlingerově komisi.

Ministerstvo školství ve své zprávě mimo jiné napsalo, že archiválie jsou bezprostředním historickým pramenem, stojícím pod ochranou národa, jehož jsou i majetkem.

Ministerstvo vnitra upozornilo, že problém archivní organizace není možno řešit pouze z dílčích hledisek. Nesouhlasilo proto se stanoviskem resortu školství, které navrhovalo vytvořit staré a nové archivy, jejichž mezníkem při jejich rozdělení měl být rok 1918.

Fierlingerova komise pro organizaci veřejné správy dne 18. května 1950 rozhodla, aby archivnictví bylo upraveno zákonem, který by měl obsahovat zásady, že veškerý dokumentární materiál tvoří jednotný archivní fond, který je majetkem státu. Archivní správu řídí archivní rada, jejíž členy navrhuje jednotliví ministři a poté schvaluje vláda.

Důležitým předpokladem pro realizaci výsledků Komise pro reorganizaci veřejné správy byl i faktický stav archivní sítě, vzniklé po ustanovení krajů a krajských archivů, který vyžadoval celkovou legislativně podloženou organizační úpravu. Protichůdná usnesení

a rozpornosti resortních stanovisek způsobily nevydání zákonného opatření, ale pouze usnesení vlády o Státní archivní komisi. Toto řešení bylo kompromisní.

3.4 Návrhy zákonů jednotlivých ministerstev

Ministerstvo vnitra vypracovalo na počátku roku 1949 návrh osnovy zákona o archivnictví. Tento zákon měl 21 paragrafů ve třech oddílech, ve kterých se hovořilo o organizaci veřejných archivů a ochraně archivního materiálu. V osnově bylo také zahrnuto zpřístupnění archiválií orgánům veřejné správy, vědeckým institucím i soukromým badatelům, včetně zveřejňování inventářů a katalogů.

Veškeré archivy podle osnovy nového zákona měly být podřízeny ministerstvu vnitra. Paragraf 10 této osnovy některé archivy rušil a jiné převzal do nové sítě schválených archivů a dále tento paragraf prohlašoval, že všechny archivy státních úřadů a orgánů bývalých českých zemí se ve stávající formě ruší.

Oproti tomu roku 1950 připravilo svou osnovu zákona o kulturních památkách i ministerstvo školství. Zákon o kulturních památkách hovořil o archiválii jako o objektu památkové péče, stejně jako po roce 1918 a těsně po roce 1945.

Reakcí na tento zákon ze strany ministerstva vnitra bylo vyhlášení návrhu zásad archivního zákona z poloviny roku 1950. Tento návrh vycházel ze závěrů Fierlingerovy komise z května 1950 a obsahoval následující usnesení:

1. Zřídit jednotný archivní fond, který by soustřeďoval veškerý dokumentační materiál veřejných archivů.
2. Prohlásit jednotný archivní fond za národní majetek, spravovat ho podle jednotných archivních zásad.
3. Vytvořit státní archivní správu, která by měla na starosti odbornou archivní péči.
4. Při ministerstvu vnitra vytvořit státní archivní radu, v Bratislavě slovenskou archivní radu.
5. Úkoly státní správy měly spadat do působnosti ministerstva vnitra, společně se skartací a přejímáním dokumentů významných pro budoucnost a za tím účelem vydat vyhlášku o podmínkách a způsobu skartace s určením příslušných lhůt pro ukládání písemností do veřejných archivů
6. Vědecké využití archiválií svěřit ministerstvu školství
7. Bývalé zemské archivy v Brně a v Opavě ponechat v působnosti ministerstva školství

Ministerstvo školství zaujalo k tomuto návrhu ministerstva vnitra kladný postoj a uznalo přiřazení archivní rady k ministerstvu vnitra. Samozřejmě výměnou za přeřazení zemských archivů v Brně a v Opavě do působnosti ministerstva školství.

V lednu 1951 schválila vláda znění osnovy o Státní archivní komisi, která byla připravena ministerstvem vnitra. Tato archivní komise měla dočasné trvání a hlavní úkol vyplýval z povinnosti připravit konečnou zákonnou úpravu československého archivnictví. Jmenování členů této komise bylo schváleno až 2. října 1951 a 26. října 1951 bylo svoláno ustavující zasedání, za předsednictví tehdejšího ministra vnitra Gríši Spurného. Toto zasedání se mimo jiné usneslo na tom, že žádné archivy nebo archivní fondy nebudou bez vědomí Státní nebo Slovenské archivní komise přemísťovány. Dalším úkolem této komise bylo zřízení Slovenského ústředního archivu a nalezení vhodné budovy pro jeho umístění. Tuto situaci vyřešila Slovenská archivní komise již 20. května 1952.

Počátkem roku 1953 Státní archivní komise věnovala pozornost vytvoření zákonné normy o archivnictví. Návrh zásad vládního usnesení o nové organizaci archivnictví byl připraven již na jaře roku 1953. V červenci 1953 se konala porada úřadu předsednictva vlády, který posoudil návrh Státní archivní komise na další uspořádání archivnictví. 11. září 1953 byl návrh Státní archivní komise předložen vládě ke schválení, 15. září došlo k reorganizaci vlády i ministerstev a dosavadní ministerstvo vnitra bylo fakticky převzato ministerstvem národní bezpečnosti, ovšem stále pod názvem ministerstva vnitra. V reorganizovaném resortu byla 1. listopadu 1953 zřízena Státní archivní správa v Bratislavě při Pověřenectvu vnitra Slovenské republiky. Legislativa reorganizovaného ministerstva vnitra uplatnila po některých doplňcích svůj návrh z 11. září 1953, ve formě vládního nařízení, které bylo po posledním posouzení Státní archivní komisí schváleno vládou dne 7. května 1954 a do dějin vešlo pod názvem: vládní nařízení č. 29/1954 Sb., o archivnictví.

Státní archivní komise byla po vydání vládního nařízení přejmenována na Vědeckou archivní radu, která se stala pouhým poradním orgánem.

4. Vládní nařízení č. 29/1954 Sb., o archivnictví

Vládní nařízení č. 29/1954 Sb., o archivnictví je prvním vládním nařízením o archivnictví platným pro celou tehdejší Československou republiku. S návrhem tohoto nařízení přišlo ministerstvo vnitra.

Mohli bychom si myslet, že první československá úprava archivnictví bude dalece obsáhlá, aby vyřešila všechny problémy československého archivního světa, ovšem toto vládní nařízení má celkem dvě strany.

§ 1 tohoto vládního nařízení hovořil o úkolu, který byl archivnictví v této době přiřazen: „Archivnictví musí plně sloužit politickým, vědeckým, kulturně-osvětovým a hospodářským potřebám československého lidu při jeho badatelském úsilí. Aby archivnictví mohlo úspěšně plnit tyto úkoly, je jednotně organizováno a řízeno.“⁵

V § 2 vypovídal, **jací původci tvoří jednotný státní archivní fond**, byli to mimo jiné: státní orgány, jejich ústavy a zařízení, národní a jiné podniky i jejich právní nástupci.

V **následujících dvou paragrafech** byla pozornost věnována vytvoření nové archivní sítě v Československu. Archivní síť byla podle vládního nařízení č. 29/1954 Sb., o archivnictví následující:

- a) Státní ústřední archiv v Praze.

Tento archiv byl zřízen z archivních celků Archivu ministerstva vnitra a Archivu země české.

- b) Státní slovenský ústřední archiv v Bratislavě.

Tento archiv byl zřízen ze Slovenského ústředního archivu v Bratislavě.

- c) Státní archivy.

Tyto archivy byly zřízeny ze Zemských archivů v Brně, Opavě a krajských archivů. Do skupiny státních archivů byly k 31. prosinci 1955 začleněny zemědělsko-lesnické archivy, aby byl podporován vědecký výzkum v těchto archivech.

Tyto vyjmenované archivy se po převedení do správy ministerstva vnitra staly vědecko – výzkumnými archivy.

- d) Ostatní archivy.

Ostatní archivy, které sloužily potřebám orgánů, u nichž jsou založeny. Správu těchto archivů vykonávají jejich zřizovatelé podle směrnic ministerstva vnitra

Paragrafy 6 a 7 s konečnou platností ukončily spory mezi ministerstvy vnitra a školství. Tak skončily spory, které československé archivnictví provázely od jeho počátku. V § 6 se pravilo „Organisace a řízení archivnictví náleží ministerstvu vnitra.“⁶ § 7 již ministerstvu vnitra ukládal práva a povinnosti, které získalo tímto vládním nařízením.

Ministerstvo vnitra:

---

⁵ Vládní nařízení č. 29/1954 Sb. o archivnictví, § 1, sbírka zákonů 1954, částka 17, s. 103.

⁶ Vládní nařízení č. 29/1954 Sb. o archivnictví, § 6, sbírka zákonů 1954, částka 17, s. 103

- Vydávalo pokyny pro organizaci archivnictví, řídilo vědeckou a kulturní práci státních archivů.
- Kontrolovalo stav a uchování archiválií a jejich následné rozmístění, pečovalo o zpřístupňování a zveřejňování archiválií.
- Vedlo evidenci Jednotného státního archivního fondu.
- Pečovalo o politický a odborný růst pracovníků v archivnictví.

Jako poradní orgán ministerstva vnitra v archivních otázkách byla zřízena Vědecká archivní rada, kterou tvořilo nejvíce 18 členů. Předsedu a ostatní členy této archivní rady jmenoval ministr vnitra po dohodě s ministrem školství a prezidentem Československé akademie věd. Při slovenském pověřenectvu vnitra v otázkách archivnictví byla zřízena podobná instituce, a to Slovenská vědecká archivní rada, které měla maximálně šest členů. Předsedu a ostatní členy této slovenské archivní rady jmenoval pověřenec vnitra po dohodě s pověřencem školství a předsedou Slovenské akademie věd. Takovéto informace nalezneme v § 8 vládního nařízení č. 29/1954 Sb., o archivnictví.

K archivní síti se vracel § 9, 10 a 11 tohoto vládního nařízení. V této části se dozvíme, že do archivní sítě byly začleněny i další archivy, o jejichž začlenění rozhodl ministr vnitra. Dnem začlenění archivu do státní archivní sítě převzelo ministerstvo vnitra jeho pracovníky, finanční a technické prostředky, nemovitosti a ostatní zařízení archivu.

§ 12 se dozvídáme o archivech ozbrojených sil. Archivy ozbrojených sil byly součástí Jednotného státního archivního fondu, ale řízení, organizace těchto archivů a využití archiválií v nich uložených náleží pouze a výhradně orgánům vojenské správy.

§ 13 nalezneme závěrečná ustanovení. Pod tímto zákonem jsou podepsáni pánové Zápotocký⁷, Dr. Dolanský⁸, Barák⁹.

První a zároveň poslední vládní nařízení o archivnictví, které platilo pro celou Československou republiku, bylo pro československé archivnictví velkým pokrokem. Jak píše Zdeněk Šamberger: „Vyhlášení vládního nařízení a jeho zásady byly však přesto nesporným pokrokem a umožnily předtím netušený rozvoj archivních prací, zejména v jejich zaměření na komplexní zpracování archivních fondů v zájmu co nejširšího badatelského využití.“¹⁰ Na Slovensku díky vydání tohoto vládního nařízení o archivnictví došlo k obrovské změně, která zahrnovala: Vytvoření slovenských národních orgánů v archivnictví (Slovenská archivní

⁷ Antonín Zápotocký byl prezident Československa v letech 1953 – 1957.

⁸ V té době byl dr. Jaromír Dolanský prvním náměstkem vlády.

⁹ V té době byl Rudolf Barák ministrem vnitra.

¹⁰ ŠAMBERGER, Zdeněk: Studie k dějinám Československého archivnictví. Praha, Národní archiv 2005, s. 135. ISBN 80-86712-23-0.

komise), založení Slovenského národního archivu, následně Slovenské archivní rady a Slovenské vědecké archivní rady.

Vládním nařízením č. 29/1954 Sb., o archivnictví byl dán archivnictví právní rámec a mimo jiné se začala systematicky budovat archivní síť, jež doznala výraznějších změn v roce 1960, kvůli územní reorganizaci a snížení krajů a okresů.

Federalizace Československa v roce 1968 přenesla archivnictví do sféry českého ministerstva vnitra. Již v roce 1974 byl archivnictví znovu dán právní rámec, tentokrát však již zákonným opatřením, a to zákonem České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví ze 17. října 1974 a zákon Slovenské národní rady č. 149/1975 Sb., o archivnictví z 19. prosince 1975.

5. Zákon ČNR č. 97/1974 Sb., o archivnictví

První zákonné opatření archivnictví, které vydala Česká národní rady (dále jen „ČNR“), bylo vydáno pro územní působnost České socialistické republiky, Slovenská socialistická republika měla svůj vlastní zákon v podobě zákona SNR č. 149/1975 Sb., o archivnictví.

Zákon ČNR č. 97/1974 Sb., o archivnictví zaváděl také nový pojem písemnost, která byla v tomto zákoně definována jako písemný, obrazový, zvukový a jiný záznam.

V § 1 archivního zákona z roku 1974 se můžeme dočíst, co bylo účelem nového zákona: „Účelem tohoto zákona je vytvořit předpoklady pro další rozvoj archivnictví, aby zajišťovalo bezpečné zachování archivního bohatství budoucím generacím a účinně přispívalo k vědeckému bádání, k poznání historie a pokrokových tradic národa českého a slovenského a k řešení aktuálních politických, kulturních a hospodářských problémů.“¹¹

Oddíl jedna se věnoval archiválii a hned v dalším paragrafu zákona je pojem archiválie definován jako písemný, obrazový, zvukový nebo jiný záznam, který vzešel z činnosti jednotlivce a jehož význam, který může být historický, politický, hospodářský nebo kulturní, má trvalou dokumentační hodnotu. Trvalou dokumentační hodnotu posoudil podle daných kritérií ve skartačním řízení archiv, který dohlížel na skartaci písemností a mimo skartační řízení posoudil písemnost státní oblastní archiv, v jehož působnosti se písemnost nacházela. Zmíněná kritéria nalezneme v § 31 písmeno a: „Základní kritéria hodnocení písemností, postup a vztah archivních orgánů k státním orgánům a socialistickým organizacím při skartačním řízení.“¹² K posuzování písemnosti měl dle zákona pravomoc i ministerstvo

¹¹ Zákon České národní rady č. 97/1974 Sb. o archivnictví, § 1, sbírka zákonů 1974, částka 18, s. 333.

¹² Zákon České národní rady č. 97/1974 Sb. o archivnictví, § 31, 1a, sbírka zákonů 1974, částka 18, s. 339.

vnitřní nebo mohlo samo ministerstvo pověřit jiný archiv, než ten příslušný. O rozhodnutí, zda byla písemnost prohlášena za archiválii, informoval archiv, který prováděl výběr ve skartačním nebo mimo skartační řízení, popřípadě ministerstvo vnitřní.

§ 3 hovoří o tom, že archiválie se mohly stát kulturní památkou za předpokladu, že se vztahovaly k významným osobám, událostem a měly pro kulturu a společnost mimořádný význam. Při posuzování, zda se jednalo o kulturní památku, bylo přihlíženo k obsahu archiválie, formě, době jejího vzniku a významu archiválie pro obecné, národní nebo regionální dějiny.

Návrh na uznání archiválie za kulturní památku podával archiv, ve kterém byla uložena, nebo archiv, v jehož územním obvodu se archiválie nacházela v případě, že archiválie nebyla v archivu uložena. Zda se archiválie stala kulturní památkou, rozhodlo ministerstvo vnitřní nebo může pověřit některý z archivů, který toto rozhodnutí provedl.

Archiválie nesoucí označení kulturní památka se musela evidovat ve zvláštní evidenci příslušného archivu. Patřila-li archiválie s označením kulturní památka organizaci nebo zařízení v oboru písemnosti ministerstva kultury, vedli takovou archiválii oni sami. Evidenci ostatních archiválií, které nesli označení kulturní památka, vedou archivy, které určily ministerstvo vnitřní, evidenci všech archiválií, které byly uznány jako kulturní památka, vede ministerstvo vnitřní.

§ 4 zákona o archivnictví z roku 1974 se věnoval archiváliím, které byly prohlášené za Národní kulturní památky. Prohlásit archiválii za národní kulturní památku mohla vláda České socialistické republiky a to nejvýznamnější archiválie. Návrh na toto označení předkládal ministr vnitřní po dohodě s ministrem kultury. Archiválie, které byly prohlášené za národní kulturní památku, se zapisovali do zvláštního seznamu, které vede ministerstvo vnitřní.

§ 5 vymezoval Jednotný archivní fond následovně: „Archiválie, které jsou na území České socialistické republiky vedeny v evidenci, jsou součástí Jednotného archivního fondu bez ohledu na to, jsou-li v socialistickém společenském vlastnictví nebo v osobním vlastnictví, popřípadě ve vlastnictví soukromém.“¹³

Druhý oddíl zákona o archivnictví se věnoval ochraně písemností a archiválií. § 6 hovoří o předarchivní péči o písemnosti. Státním orgánům a socialistickým organizacím ukládal zajišťovat správu písemností, které vznikly z činnosti jejich vlastní nebo z činnosti jejich předchůdců, dále ukládal povinnost vést řádně spisovou evidenci, bezpečné uložení

---

¹³ Zákon České národní rady č. 97/1974 Sb. o archivnictví, § 5, sbírka zákonů 1974, částka 18, s. 334.

a jejich řádné vyřazování při skartačním řízení. Při skartačním řízení se měly oddělit písemnosti na archiválie a písemnosti bezcenné, určené ke zničení. Bez souhlasu příslušného archivu nebo ministerstva vnitra nesměly být tyto bezcenné písemnosti zničeny. Náklady na provedení skartačního řízení náleží státním orgánům a socialistickým organizacím, které odpovídají za řádné provedení skartačního řízení.

Ochranu archiválií, které byly chráněny státem a jejichž ochranu a ochrannou péči zabezpečují státní orgány, řeší § 7. Dále tento paragraf pravil, že předmětem archivní péče jsou také archiválie, které má příslušný archiv pouze v úschově.

§ 8 zakazoval bez souhlasu vlády České socialistické republiky v zahraničí vystavovat nebo zapůjčovat archiválie prohlášené za národní kulturní památku. Za jiným účelem archiválie nesměly být do zahraničí vyváženy. A jiné archiválie mohly být v zahraničí vystavovány nebo zapůjčovány pouze se souhlasem ministra vnitra.

§ 9 nařizoval pořízení reprodukce archiválií, které byly prohlášeny za národní kulturní památku nebo kulturní památku.

§ 10 se zabýval ochranou archiválií ve vlastnictví osob a organizací. Vlastník archiválie mohl vlastnictví archiválie převést na někoho jiného, jestliže stát nekoupil archiválii za cenu nejvýše odhadní. Předkupní právo státu zanikalo po uplynutí lhůty šesti měsíců od nabídky, nebo jestliže stát tuto nabídku odmítl.

Vlastník archiválie, která nebyla v majetku státu a nebyla uložena v archivu, byl povinen o archiválii řádně pečovat a umožnit kontrolu podmínek skladování archiválie. Pokud vlastník neučinil všechna potřebná opatření sloužící k záchraně archiválie, kterou dostal od místně příslušného archivu, mohlo být mu ministerstvem vnitra uloženo, aby archiválii odevzdal do bezplatné úschovy do archivu na dobu nezbytně nutnou pro její záchranu. Vlastník archiválie byl povinen sdělit archivu, kde je archiválie v evidenci, všechny nezbytné údaje, popřípadě i změnu vlastníka.

Oddíl číslo tři tohoto zákona o archivnictví z roku 1974 se věnoval nahlížení do archiválií a rozděluje osoby, které mohly nahlížet do archiválií na dvě základní skupiny, a to na § 11, vztahující se na československé státní příslušníky, orgány, organizace a na § 12, pro cizí státní příslušníky, orgány a organizace.

Českoslovenští státní občané a československé orgány a organizace mohly nahlížet do archiválií, které jsou uloženy v archivech. Do archiválií, které jsou mladší než 50 let, šlo nahlížet pouze se souhlasem ředitele státního archivu, kde byly tyto archiválie uloženy.

Nahlížení do archiválií, které jsou mladší 50 - ti let, nešlo udělit, pokud by nahlídnutím do těchto archiválií byly ohroženy státní nebo společenské zájmy nebo zájmy žijících osob.

Nahlížení do archiválií nešlo odepřít i bez souhlasu příslušného orgánu v následujících případech:

- a. Československým státním občanům, orgánům a organizacím, a to pokud šlo o archiválie z jejich činnosti.
- b. Státním orgánům, které v souvislosti s plněním svých úkolů potřebovaly do archiválií nahlédnout...
- c. Státním orgánům, které podle zvláštních zákonů byly oprávněny nahlížet do archiválií¹⁴

Do archiválií, které byly v archivech pouze uloženy, lze nahlížet pouze za podmínek obsažených ve smlouvě o uložení archiválie.

Cizinci mohli do archiválií nahlížet jen se souhlasem ministerstva vnitra. Jde-li o archiválie uložené ve státních archivech, je zapotřebí ještě souhlas vedoucího organizace, který archiv spravoval. Toto nařízení platilo i pro československé státní příslušníky, kteří nahlíželi do archiválií v zájmu cizinců.

Čtvrtý oddíl se věnoval působnosti ministerstva vnitra, jeho úkolům na archivním poli a také Vědecké archivní radě.

§ 13 určoval působnost ministerstva vnitra na poli archivnictví.

- a. Určovalo celkovou koncepci rozvoje archivnictví.
- b. Zajišťovalo ochranu a evidenci jednotného archivního fondu.
- c. Dohlíželo na skartační řízení.
- d. Pečovalo o zpracování, zpřístupňování a zveřejňování archiválií.
- e. Pečovalo o politický růst pracovníků.
- f. Zajišťovalo mezinárodní spolupráci na poli archivnictví.
- g. Koordinovalo vědeckou činnost archivů, podporovalo jejich rozvoj společně s Československou akademií věd.

---

¹⁴ například § 11 zákona č. 60/1965 Sb., o prokuratuře: Ministerstva a jiné orgány státní správy, národní výbory, soudy, hospodářské a jiné organizace jsou povinny pomáhat prokurátorům při plnění jejich úkolů, s urychlením vyhotovovat jejich dožádáním, zejména jim půjčovat spisy a doklady a podávat jim vysvětlení. Jsou rovněž povinny prokurátory upozorňovat na porušení zákonů a jiných právních předpisů, která nemohou odstranit ve vlastní působnosti.

Prokurátoři jsou oprávněni vyžadovat od státních orgánů a hospodářských organizací provedení prověrek a revizí, pokud jich je nezbytně třeba ke zjištění, zda došlo k porušení zákonnosti, popřípadě zda byl spáchán trestný čin. Tyto orgány a organizace jsou povinny žádostem ve lhůtách prokurátorem stanovených vyhovět. Povinnosti a oprávnění uvedené v odstavcích 1 a 2 se nevztahují na věci operační a mobilizační povahy.

- h. Spolupracovalo se státními orgány na úseku racionalizace administrativy, zejména se zájmem k novým typům archiválií, které vznikaly z jejich činnosti.

Ministerstvo vnitra mohlo do některého ze státních archivů začlenit jiný archiv, ale pouze pod podmínkou dohody se státním orgánem, který takový archiv spravoval.

§ 14 hovořil o Vědecké archivní radě jako o poradním orgánu ministra vnitra pro vědecké a odborné otázky v archivnictví. Členy Vědecké archivní rady jmenoval a odvolával ministr vnitra po projednání s předsedou Československé akademie věd a ministrem kultury. Výkon funkce ve Vědecké archivní radě byl považován za čestný a v obecním zájmu. Statut Vědecké archivní rady vydal ministr vnitra.

V pořadí pátý oddíl se zabýval samotnými archivy, jejich úkoly a následnou péčí o archivy. Dále byl v tomto oddílu rozebrán Státní ústřední archiv v Praze, státní oblastní archivy, archivy národních výborů – Archiv hlavního města Prahy, Archivy města Brna, Ostravy a Plzně, okresní archivy, podnikové archivy a archivy zvláštního významu.

Úkolem archivů podle § 15 zákona o archivnictví byla všestranná péče o archiválie, jejich užívání na poli vědy a jejich zpracování. Péčí o archiválie se dle tohoto zákona rozumělo: shromažďování archiválií, ochrana, uložení, evidence a zpřístupňování. Archivy také vytvářejí archivní knihovny v rozsahu přiměřeném archivní péči.

Péčí o archivy se podle § 16 rozumělo umístění archivů do vhodných budov, jejich následné vybavení, bezpečnostní opatření a udržování těchto prostor. Za zřízení archivu je odpovědný vedoucí orgánu, jemuž archiv náleží.

§ 17 **Státní ústřední archiv v Praze**, byl archivem ministerstva vnitra, které ho řídilo a spravovalo. Tento archiv dohlížel na skartaci písemností vzniklých z činnosti ústředních orgánů, které měly sídlo na území České socialistické republiky, pečoval o archiválie vzniklé z činnosti těchto orgánů.

§ 18 **státní oblastní archivy**, byly archivy ministerstva vnitra, které je řídilo a spravovalo. Jejich územní obvod se většinou shodoval s územním vymezením kraje. Státní oblastní archivy dohlížely na skartaci písemností vzniklých z činnosti krajských a oblastních orgánů, pečovaly o archiválie vzniklé z těchto orgánů. Státní oblastní archivy plnily ve svém obvodu funkci odborného orgánu ministerstva vnitra pro okresní archivy.

Archivy národních výborů, do této skupiny patřily následující archivy:

§ 19 **Archiv hlavního města Prahy** byl ústavem a byl spravován Národním výborem hlavního města Prahy. Plnil funkci státního oblastního archivu pro území hlavního města Prahy, plnil také funkci okresních archivů pro územní obvody obvodních nebo místních

národních výborů působících v hlavním městě Praze. Dohlížel na skartaci písemností vzniklých z činnosti Národního výboru hlavního města Prahy, obvodních a místních národních výborů a jiných orgánů a organizací, jejichž působnost se vztahovala jen na území města a jeho části.

§ 20, Archiv města Brna byl ústavem Národního výboru města Brna, který tento archiv spravoval. **Archiv města Ostravy a Archiv města Plzně** byly obdobné zařízení, které spravovaly jednotlivé národní výbory již zmíněných měst. Tyto archivy plnily funkce okresních archivů pro území zmíněných měst a jejich částí. Dohlížely na skartaci písemností vzniklých z činnosti národních výborů těchto měst.

§ 21 okresní archivy byly odborná zařízení okresních národních výborů, které měly tyto archivy ve své správě. Okresní archivy dohlížely na skartaci písemností vzniklých z činnosti národních výborů, jejichž působnost se vztahovala na území okresu a jeho částí a jednotlivých obcí a jejich předchůdců. Okresní archivy také zabezpečovaly archivní službu pro všechny místní a městské národní výbory v jejich územní kompetenci.

O zřizování, zrušování a odborné vedení archivů národních výborů se zmiňuje **§ 22**. Tyto úkony mají na starosti jejich správci. Řídí se instrukcemi ministerstva vnitra.

§ 23 podnikové archivy byly zřizovány a spravovány jako odborná zařízení, která byla řízena státními hospodářskými organizacemi, ústředně řízenými rozpočtovými a příspěvkovými organizacemi, peněžními a pojišťovacími organizacemi. Z povinnosti zřizovat podnikové archivy byly vyčleněny podniky, které své archiválie ukládaly do státních archivů nebo do archivů národních výborů. Podnikové archivy pečovaly o archiválie vzniklé z činnosti svých zřizovatelů. Náklady na zřízení a provoz podnikových archivů spadaly do působnosti jejich zřizovatelů. Podnikové archivy mohly zřizovat i národní výbory pro organizace, které řídily, ale to pouze se souhlasem ministerstva vnitra. Ovšem ministerstvo vnitra mohlo určit lhůtu pro podnikové archivy, po jejímž uplynutí musely odevzdat archiválie příslušnému státnímu archivu nebo archivu národního výboru. Na dodržování předpisů o zřizování a spravování podnikových archivů dohlížely orgány přímo nadřízené organizacím. Podnikové archivy se řídily směrnicemi ministerstva vnitra.

Podle **§ 24** mohly zřizovat ústřední státní orgány, státní nebo jiné organizace, pokud to bylo účelné vzhledem k jejich poslání a zvláštnímu postavení archivy zvláštního významu. Souhlas ke zřízení se nevyžadoval u těch archivů zvláštního významu, které byly zřízeny před začátkem účinnosti tohoto zákona. Ke zrušení archivu zvláštního významu byl zapotřebí souhlas ministerstva vnitra.

Předposlední, a to šestý oddíl zákona o archivnictví se věnoval zvláštním ustanovením o ukládání některých archiválií, jako byly například: archiválie ozbrojených sil a bezpečnostních sborů, archiválie politických stran a archiválie kulturně výchovných zařízení.

§ 25 archiválie ozbrojených sil a ozbrojených bezpečnostních sborů byly součástí jednotného archivního fondu. Řízení a organizace těchto archivů náležela příslušným ministerstvům nebo orgánům, které tím pověřily.

§ 26 archiválie politických stran, orgánů Národní fronty a orgánů revolučního odborového hnutí. Tyto subjekty mohly bez souhlasu ministerstva vnitra zřizovat a spravovat vlastní archivy pro archiválie z jejich vlastní činnosti nebo z činnosti jejich předchůdců. Tyto archiválie byly součástí jednotného archivního fondu. Pokud si tyto subjekty své archivy nezřídily, ukládaly své archiválie, které vznikly z jejich činnosti nebo z činnosti jejich předchůdců, do archivů určených ministerstvem vnitra.

§ 27 archiválie v kulturních a kulturně výchovných organizacích a zařízeních. Tyto archiválie se ukládaly v organizacích a zařízeních činných v oboru působnosti ministerstva kultury (v muzeích, knihovnách). Souhlas k nahlížení do archiválií uložených v těchto institucích udělovali jejich vedoucí.

Poslední, sedmý oddíl hovořil o společných a závěrečných ustanoveních.

§ 28 opatření za porušení povinností organizacemi a jejich pracovníky. Ministerstvo vnitra nebo příslušný archiv při výkonu odborného dohledu mohlo žádat odstranění zjištěných chyb. Pokud nedostatky zavinil pracovník organizace, mohlo být proti němu vedeno kárné řízení, zavinil-li nedostatky vedoucí organizace nebo jeho zástupce, mohlo ministerstvo vnitra nebo příslušný archiv učinit takový podmět vedoucímu nadřízené organizace. „Organizaci, která přes upozornění ministerstva vnitra nebo příslušného archivu poruší povinnost uloženou jí tímto zákonem nebo prováděcím předpisem, týkajícím se zřízení, zrušení nebo správy archivu, může zejména v případech, v nichž byla způsobena škoda nebo její vznik, okresní národní výbor na návrh ministerstva vnitra nebo příslušného archivu uložit pokutu do 50 000 Kčs. Při opětovném porušení některé z uvedených povinností může být organizaci udělena pokuta až do 100 000 Kčs.“¹⁶⁾

§ 29 dosavadní archivy a archiválie. Archiválie, které byly uloženy před počátkem účinnosti tohoto zákona, se považují za archiválie dle tohoto zákona.

---

¹⁶⁾ *Zákon České národní rady č. 97/1974 Sb. o archivnictví, § 28, sbírka zákonů 1974, částka 18, s. 339.*

§ 31 zmocnění. Ministerstvo vnitra vydalo k provedení zákona následující vyhlášky:

- a. Základní kritéria hodnocení písemností.

Vyhláška MV ČSR 117/1974 Sb., kterou se stanoví kritéria pro posuzování písemností jako archiválií a podrobnosti skartačního řízení.

- b. O uznávání archiválií za kulturní památky a způsob zajištění zvýšené ostrahy archiválií jako kulturních a národních kulturních památek.

Vyhláška MV ČSR č. 101/1974 Sb., o uznání archiválií za kulturní památky a zajištění ochrany archiválií jako kulturních a národních kulturních památek.

- c. Způsob vedení evidence archiválií a skladbu Jednotného archivního fondu v České socialistické republice.

Směrnice MV ČSR č. 1/1975 Ústředního věstníku o způsobu vedení evidence archiválií a skladbě jednotného archivního fondu v ČSR.

- d. Ochrana a kategorizace archiválií.

Směrnice č. 2/1975 ústředního věstníku o ochraně a kategorizaci archiválií

- e. Podmínky a způsob využívání archiválií.

Směrnice MV ČSR č. 7/1975 Ústředního věstníku o využívání archiválií.

- f. Zřizování, zrušování, organizace a činnost státních archivů, archivů národních výborů, podnikových archivů a archivů zvláštního významu.

Vyhláška č. 118/1974 Sb. o podnikových archivech.

Směrnice MV ČSR č. 3/1975, Ústředního věstníku o archivech zvláštního významu.

Směrnice MV ČSR č. 10/1975, Ústředního věstníku o státních archivech.

Směrnice MV ČSR č. 13/1975, Ústředního věstníku o archivech národních výborů.

- g. Podrobnosti postupu při převodu vlastnictví k archiváliím.

Vyhláška MV ČSR č. 102/1974 Sb. kterou se stanoví podrobnosti převodu vlastnictví k archiváliím.

§ 32 vztah k předpisům, o kulturních památkách. Předpisy o kulturních památkách¹⁵ se nevztahovaly na ochranu archiválií, péči o ně a na jiné otázky upravené tímto zákonem.

§ 33 zrušovací ustanovení. Zrušovalo se vládní nařízení č. 29/1954 Sb., o archivnictví.

§ 34 účinnost. Tento zákon nabyl účinnosti dnem 1. 1. 1975

Pod tímto zákonem jsou podepsáni pánové Erban¹⁶ a Korčák¹⁷.

¹⁵ Zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách

¹⁶ Evžen Erban byl v letech 1969 -1981 předseda České národní rady.

¹⁷ Josef Korčák byl v letech 1971 – 1976 místopředseda vlády.

6. Zákon SNR č. 149/1975 Sb. o archivnictví

Je první zákonné opatření, vydané Slovenskou národní radou (dále jen „SNR“), pro území Slovenské socialistické republiky.

Pokud se podíváme na zákon Slovenského národní rady č. 149/1975 Sb., o archivnictví již se znalostí archivního zákona, který vydala Česká národní rada, dovoluji mi vyslovit domněnku, že se tyto dva zákony v základních archivních ustanoveních až na několik drobností neliší. Ovšem nemůžeme říci, že by tyto zmíněné zákony byly naprosto stejné.

Jak si můžeme všimnout, pojem archiv není vůbec v zákoně ČNR č. 97/1974 Sb., o archivnictví obsažen. V tomto smyslu mi dovoluji podotknout, že je zákon SNR č. 149/1975 Sb., o archivnictví propracovanější. Slovenský zákon o archivnictví pravil: „Archivy jsou ústavy nebo odborná archivní zařízení, které všestranně pečují o archivní dokumenty. Archivy uvedené v § 18 až 21¹⁸ jsou ústavy. Archivy uvedené v § 22, 23 a 25¹⁹ jsou odborná archivní zařízení. Archivy se dělí na státní archivy (Státní ústřední archiv Slovenské socialistické republiky, Státní ústřední báňský archiv, státní oblastní archivy, Archiv hlavního města Slovenské socialistické republiky Bratislavy, státní okresní archivy a Archiv města Košic) a archivy státních hospodářských organizací a jiných socialistických organizací.“²⁰

Na Slovensku samozřejmě také vznikla obdoba Vědecké národní rady známá pod názvem Vedecká archivna rada.

Rozdílná byla také soustava archivů, jak zde již bylo naznačeno:

§ 18 Státní ústřední archiv Slovenské socialistické republiky, byl spravován slovenským ministerstvem vnitra. Tento archiv shromažďoval a zpřístupňoval archivní dokumenty, které pocházely z činnosti ústředních orgánů a jimi řízených organizací, ústředních orgánů vyšších družstevních organizací, které určilo slovenské ministerstvo vnitra, orgánů a organizací řízených federálními ústředními orgány, které měly sídlo na území Slovenska a jejich předchůdců a další písemnosti celoslovenského významu. Tento archiv také dohlížel na skartační řízení již zmíněných původců.

§ 19 Státní ústřední báňský archiv byl řízený a spravován slovenským ministerstvem vnitra. Státní ústřední báňský archiv shromažďoval, odborně a vědecky spravoval a zpřístupňoval archiválie z oblasti hornictví, hutnictví, geologického průzkumu a jiných

---

¹⁸ 18 – Státní ústřední archiv Slovenské socialistické republiky, § 19 – Státní ústřední báňský archiv, § 20 – státní oblastní archivy, § 21 – Archiv hlavního města Slovenské socialistické republiky Bratislavy

¹⁹ § 22 – státní okresní archivy, § 23 – Archiv města Košic, § 25 – podnikové archivy

²⁰ *Zákon Slovenské národní rady č. 149/1975 Sb. o archivnictví*, § 15, sbírka zákonů 1975, částka 35, s. 901.

příbuzných odvětví na území Slovenska a jeho předchůdců. Také dohlížel na vyřazování písemností, které pocházeli z těchto orgánů a organizací.

§ 20 státní oblastní archivy řídilo a spravovalo slovenské ministerstvo vnitra a jejich územní obvody upravovalo zvláštním právním předpisem. Tyto archivy shromažďovaly, zpracovávaly a zpřístupňovaly archiválie z činnosti krajských národních výborů a jiných krajských a oblastních orgánů, organizací a zařízení a jejich předchůdců, také dohlížely na skartační řízení těchto orgánů. Ministerstvo vnitra mohlo z účelného důvodu pověřit státní oblastní archiv, aby plnil některé úlohy i mimo svoji územní kompetenci.

§ 21 Archiv hlavního města Slovenské socialistické republiky Bratislavy zřizoval, zrušoval a spravoval Národní výbor hlavního města Slovenské socialistické republiky Bratislavy. Tento archiv plnil funkci státního oblastního archivu na území hlavního města Slovenska, plnil také funkci státních okresních archivů v územních obvodech místních národních výborů, které působily na území Bratislavy. Tento archiv shromažďoval, spravoval a zpřístupňoval archiválie pocházející z činnosti Národního výboru hlavního města Slovenské socialistické republiky Bratislavy, místních národních výborů a dalších státních a jiných orgánů a organizací, jejichž působnost se vztahovala jen na území města nebo jeho částí. Samozřejmě dohlížel na skartační řízení těchto orgánů, organizací a zařízení.

§ 22 státní okresní archivy byly spravované a řízené okresními národními výbory. Státní okresní archivy shromažďovaly, spravovaly a zpřístupňovaly archiválie pocházející z činnosti národních výborů a jimi řízených organizací a zařízení a dalších státních a jiných orgánů a organizací, jejichž působnost se vztahovala na území okresu, a samozřejmě dohlížejí na skartační řízení.

§ 23 Archiv města Košic spravoval, zřizoval a zrušoval Městský národní výbor v Košicích. Archiv města Košic plnil funkci státního okresního archivu na území města Košice. Archiv shromažďoval, spravoval a zpřístupňoval archiválie z činnosti Městského národního výboru v Košicích, místních národních výborů, které působily na území města a dalších jiných orgánů a organizací, jejichž působnost se vztahovala jen na území města Košice a jeho částí, také dohlížel na skartační řízení.

Další odlišnosti mezi oběma zákony vyplývaly pouze z terminologie, kdy musíme nahradit termíny jako Česká akademie věd za Slovenskou akademii věd, ve slovenském archivním zákoně č. 149/1975 Sb. se můžeme setkat s pojmem osobitý archiv (**§ 26**), který podle svého významu odpovídal českému pojmu archiv zvláštního významu.

Zákon SNR č. 149/1975 Sb., o archivnictví z 19. prosince 1975 nabyl účinnosti 1. lednem 1976. Jsou pod ním podepsáni pánové Šalgovič²¹ a dr. Colotka²².

7. Porovnání

První zákonné normy pro československé archivnictví se od roku 1954, kdy bylo vydané vládní nařízení č. 29/1954 Sb., o archivnictví, značně rozrostly a již počítaly s novými problémy, které bylo potřeba zakotvit v nových zákonech o archivnictví. Agenda tehdejšího Československa se zajisté rozrůstala a bylo potřeba zabezpečit nakládání s dokumenty, a to hlavně při skartačním řízení, kde již dle zákona nebylo možné skartovat významné dokumenty.

Oba dva zákony, jak zákon ČNR č. 97/1974 Sb., o archivnictví, tak zákon SNR č. 149/1975 Sb., o archivnictví platily, až do konce komunistického režimu v Československu. Společenské změny v roce 1989 zapříčinily nejen pád komunistického režimu spojením se vznikem nového společenského uspořádání, tentokrát již svobodného Československa, ale také si vynutily změny v řadě zákonů. Mezi zákony, které bylo třeba novelizovat, byl i zákon ČNR č. 97/1974 Sb., a zákon SNR č. 149/1975 sb., o archivnictví.

Na základě obou zákonů, které platily v tehdejší Československu, domnívám se, že celková koncepce obou archivních zákonů je totožná. Ve slovenském archivním zákoně nalezneme oproti českému zákonu vysvětlení, co znamená pojem archiv. Další rozdílnosti samozřejmě nalezneme v archivní síti, která není totožná s českou archivní sítí. Mimo jiné můžeme například jmenovat, státní ústřední báňský archiv, který v české archivní síti nenalezneme. Ostatní archivy vyjmenované slovenským archivním zákonem se třebaže pod jiným názvem shodují s archivy, které jsou uvedeny v zákoně ČNR č. 97/1974 Sb., o archivnictví.

Další rozdílnosti jsou například v odlišných názvech jako Česká akademie věd (Slovenská akademie věd), Vědecká archivní rada (Vedecká archivna rada) a také nesmíme samozřejmě zapomenout na pány, které jsou pod zákony „podepsáni“. U českého archivního zákona to byli pánové Erban a Korčák a u slovenského archivního zákona nalezneme pány Šalgoviče a dr. Colotku.

Oba dva zákony byly novelizovány. Zákonem ČNR č. 343/1992 Sb., se mění a doplňuje zákon ČNR č. 97/1974 Sb., o archivnictví. Zákon SNR č. 149/1975 Sb., o archivnictví

---

²¹ Viliam Šalgovič byl předseda Slovenské národní rady v letech 1975 -1989

²² Peter Colotka byl v letech 1969 – 198 předsedou vlády Slovenské socialistické republiky.

ve znění někdejších předpisů byl upraven zákonem SNR č. 332/1992 Sb., o archivnictví (úplné znění, které vyplývá ze změn a doplnění vykonaných zákonů Slovenské národní rady č. 571/1991 Sb.).

8. Zákon ČNR č. 343/1992 sb., o archivnictví

Plný název tohoto zákona zněl. „Zákon České národní rady č. 343/1992 Sb. ze dne 29. dubna 1992, kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 97/1974 Sb. o archivnictví.“

Společenské změny po listopadu 1989 zapříčinily pád komunistického režimu a tyto změny se musely projevit i v novelizacích „zastaralých“ zákonů. Novelizován byl i zákon o archivnictví z roku 1974. V tomto zákoně byly provedeny formální i ideové změny a byly vypuštěny názvy jako Česká socialistická republika, socialismus a jiné ideové náznaky bývalého režimu.

Jak již sám název zákona napovídá, řada věcí je v novele zákona upravena, řada doplněna nebo zrušena a řada slov je vypuštěna. Jedná se hlavně o slova ideově zabarvená. Například: „V § 8 odst. 1 se vypouští slovo „socialistické“.“²³ Podobných vypuštění, politicky zabarvených slov je v tomto zákoně několik. Například: §4 odst. 1 je první věta změněna: „Vláda České republiky může nařízením prohlásit za národní kulturní památky nejvýznamnější z archiválií uznaných za kulturní památky.“; § 10 odst. 2 jsou vypuštěna slova „není v socialistickém společenském vlastnictví a“; § 13 odst. 1 písm. e) je vypuštěno slovo „politický“; §15, odst. 4 se vypouštějí slova „v politicko-propagační činnosti“; nadpis „Archivy národních výborů“ na §19 byl nahrazen nadpisem „Archivy hlavního města Prahy a měst Brna, Ostravy, Plzně, a Ústí nad Labem Najdou se i změny, které bezprostředně nevyplývají z ideologického hlediska. Jako příklad uvádím, § 2 odst. 2, v němž bylo vypuštěno slovo „dokumentární“, dále § 31 odst. 1 písm. g) kde jsou slova „archivů národních výborů“ nahrazena „archivů hlavního města Prahy a měst Brna, Ostravy, Plzně a Ústí nad Labem“.

Řada paragrafů byla vypuštěna, mezi jinými i §12, který upravoval nahlížení do archiválií cizinci, cizími orgány a organizacemi), toto samozřejmě není jediný paragraf, který byl úplně vypuštěný²⁴.

²³ Zákon České národní rady č. 343/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákony České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví, § 8, sbírka zákonů 1992, částka 72, s. 1978.

²⁴ Dále byly vypuštěny: § 21 (okresní archivy), § 22 (zřizování, zrušování a odborné vedení archivů národních výborů)

§ 1 úvodní ustanovení, zákona č. 343/1992 Sb. nalezneme, co bylo účelem novely zákona o archivnictví: „Účelem tohoto zákona je vytvořit předpoklady pro další rozvoj archivnictví, aby zajišťovalo bezpečné zachování archivního bohatství budoucím generacím.“²⁵

§ 2 charakterizoval archiválie jako písemné, obrazové, zvukové nebo jiné záznamy, které vzešly z činnosti státních orgánů, obcí nebo jiných právnických osob i činnosti fyzických osob a které vzhledem ke svému dokumentárnímu významu měly trvalou hodnotu. Pro porovnání zde uvedu stejnou pasáž ze zákona ČNR č. 97/1974 Sb., o archivnictví: „Archiválie jsou písemné, obrazové, zvukové a jiné záznamy, které vzešly z činnosti státních a jiných orgánů a organizací i z činnosti jednotlivců a které vzhledem k svému významu historickému, politickému, hospodářskému nebo kulturnímu mají trvalou dokumentární hodnotu.“²⁶

Pokud tyto dvě malé části porovnáme, myslím, že se shodneme na tom, že první část z druhého paragrafu (úvodní ustanovení) je totožná v obou zákonech, rozdíl můžeme vidět v tzv. „původcích“. Původce je nový pojem v českém archivnictví, který tato archivní novela přináší na svět. **§ 6 odst. 1** původce charakterizuje následovně: „Státní orgány, obce, jiné právnické osoby, jakož i fyzické osoby při provozování podnikatelské činnosti¹), (dále jen „původci“) jsou povinny zajišťovat odbornou správu písemností vzešlých z jejich činnosti, popřípadě z činnosti jejich předchůdců (včetně písemností došlých); dbají při tom o řádnou spisovou evidenci, o účelné a bezpečné uložení písemností a o jejich řádné vyřazování ve skartačním řízení.“²⁷

Z tohoto ustanovení je patrné, že druhá polovina charakteristiky archiválie se značně u obou zákonů liší a to zejména z hlediska nových demokratických poměrů v tehdejší Československu. Jak jsem již zmínil, archivní novela přináší pojem „původce“, který, když mi dovolíte přeběhnout dobu, bude ještě rozšířen v archivním zákoně, z roku 2004.

§ 5 archiválie jako součást Jednotného archivního fondu pravil, že všechny archiválie na území České republiky byli součástí Jednotného archivního fondu.

---

²⁵ Zákon České národní rady č. 343/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákony České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví, § 1, sbírka zákonů 1992, částka 72, s. 1978.

²⁶ Zákon České národní rady č. 343/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákony České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví, § 8, sbírka zákonů 1992, částka 72, s. 1978.

²⁷ Zákon České národní rady č. 343/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákony České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví, § 6, odst. 1, sbírka zákonů 1992, částka 72, s. 1978.

§ 6 předarchivní péče o písemnosti. První odstavec tohoto paragrafu přinášel pojem „původce“, který jsem již rozebíral. V dalších odstavcích tohoto paragrafu byla popsána skartace písemností.

Při provádění skartačního řízení se písemnosti původců rozdělovali archiválie a písemnosti určené ke zničení. Původci písemností, popřípadě jejich právní nástupci (likvidátoři), nebo jiní držitelé písemností odpovídali za řádné provedení skartačního řízení. Původci dále umožňovali dohled a dle pokynů archivů zajišťují na svůj náklad řádné odevzdání archiválií do archivů. Dále mohl původce požádat ministerstvo vnitra o příspěvek na zajištění ochrany a péče o archiválie.

§ 7 ochrana archiválií. Archiválie byly chráněny státem a jejich ochranu a odbornou péči zajišťovaly archivy. Vlastník archiválie měl možnost obrátit se na příslušný archiv, jestliže není schopen zajistit odbornou péči a ochranu archiválie. Archiv za dohodnutých podmínek poskytnul odbornou pomoc nebo mohl převzít archiválie do své péče, trvalé nebo dočasné.

§ 10 ochrana archiválií ve vlastnictví osob a organizací byl rozšířen o nový odstavec nový odstavec č. 4, který zakazoval vyvážet archiválie do ciziny, pouze s výjimkou uvedenou v § 8²⁸. Toto pravidlo se vztahovalo i na archiválie, které byly v držení cizích státních příslušníků a občany ČSFR, kteří se trvale zdržují v zahraničí.

§ 11 nahlížení do archiválií československými státními občany, orgány a organizacemi. Přinášel oproti minulému zákonu o archivnictví snížení doby, po kterou nešlo do archiválií nahlížet, a to z 50 na 30 let. K nahlížení do archiválií, které byly mladší, než 30 let byl zapotřebí souhlas ředitele nebo vedoucího archivu, kde byly archiválie uloženy. Souhlas k nahlížení do archiválie mladších než 30 let, nebyl vydán, jestliže byla ohrožena bezpečnost státu, veřejná bezpečnost nebo právem chráněné zájmy osoby.

§ 13 působnost ministerstva vnitra (Úkoly). Do úkolů v rámci působnosti ministerstva vnitra přibyla koordinace vědecké činnosti archivů a podpora jejího dalšího rozvoje v součinnosti s vysokými školami a vědeckými institucemi.

Po dohodě se státním orgánem nebo obcí mohlo ministerstvo vnitra začlenit jejich archiv do státního archivu nebo archivu města. To se týká i fyzických a právnických osob.

§ 15 archivy. Zde se poprvé objevil pojem spisová služba: „Archivy se svou činností podílejí na výkonu státní správy, a to zejména dohledem na spisovou službu, na vyřazování

---

²⁸ Archiválie, které jsou prohlášené za kulturní památku je možné v zahraničí pouze vystavovat nebo půjčovat jen se souhlasem vlády ČR. Jiné archiválie než archiválie prohlášené za kulturní památku, lze v zahraničí vystavovat nebo je do zahraničí půjčovat se souhlasem ministerstva vnitra,

písemností (skartační řízení) a výběr archiválií, vyhledáváním, ověřováním a potvrzováním úředních dokumentů (dokladů) pro státní orgány i občany a prováděním správního řízení s těmito úkony spojeného“²⁹

§ 16 péče o archivy, nařizoval státním orgánům, obcím a jiným právnickým nebo fyzickým osobám, které vlastnili archivy umístit archivy ve vhodných budovách nebo prostorách zaručujících i svým vybavením účelné a bezpečné uložení archiválií. Dále měli tyto budovy (prostory) řádně udržovat.

§ 17 Státní ústřední archiv v Praze dohlížel na skartaci písemností vzniklých z činnosti ústředních orgánů, vrcholných orgánů organizací určených ministerstvem vnitra a ústředně řízených rozpočtových a příspěvkových organizací, které měly sídlo na území České republiky a jejich předchůdců. Také pečoval o archiválie vzniklé z činnosti orgánů a organizací, v nichž dohlížel na provádění skartace písemností, a archiválie vzniklé z činnosti vrcholných orgánů českého státu, jakož i státních a samosprávných orgánů a organizací pro Českou zemi v minulosti.

§ 18 státní oblastní archivy byly ústavy ministerstva vnitra, které je přímo řídilo a spravovalo a příslušelo mu vymezení jejich územního obvodu a určení jejich názvu a sídla. Státní oblastní archivy v Brně a v Opavě pečovaly rovněž o archiválie dřívějších státních a samosprávných orgánů a organizací pro země Moravskou a Slezskou a pro zemi Moravskoslezskou. Tyto oblastní archivy nesly názvy Moravský zemský archiv v Brně a Zemský archiv v Opavě.

§ 18a státní okresní archivy byly odborná zařízení okresních úřadů, které tyto úřady spravují.

§ 19 Archiv hlavního města Prahy plnil funkci státního oblastního archivu a státního okresního archivu pro území hlavního města Prahy. Dohlížel na skartaci písemností vzniklých z činnosti orgánů hlavního města Prahy, orgánů jeho městských částí, organizací a zařízení, u nichž hlavní město Praha nebo jeho městské části mají funkci jejich zakladatele nebo pravomoc je zřizovat, řídit a zrušovat.

§ 20, Archivy měst Brna, Ostravy, Plzně a Ústí nad Labem plnily funkci okresních archivů pro státní a jiné orgány včetně orgánů samosprávných, jejich organizace a zařízení, jakož i jejich předchůdce, jejichž působnost se vztahovala jen na území již zmíněných měst a jejich částí. Archiv města Ústí nad Labem plnil funkci okresního

---

²⁹ *Zákon České národní rady č. 343/1992 Sb.* kterým se mění a doplňuje zákony České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví, § 15, sbírka zákonů 1992, částka 72, s. 1979.

archivu pro celý okres Ústí nad Labem. Tyto archivy měst pečovaly o archiválie vzniklé z činnosti orgánů, organizací a zařízení, u nichž dohlížejí na skartaci písemností.

§ 23 podnikové archivy zřizovaly státní organizace i jiné právnické osoby a fyzické osoby, které podnikaly a ukládaly v nich archiválie, které vznikly z jejich činnosti, popřípadě z činnosti jejich předchůdců. Z této povinnosti byly vyňaty právnické i fyzické osoby, u nichž určilo ministerstvo vnitra, že archiválie ukládaly do státních či městských archivů. Trvalou hodnotu písemností, které byly prohlášeny za archiválie, určil příslušný archiv. Ministerstvo vnitra mohlo určit lhůtu, po jejímž uplynutí se odevzdaly archiválie z podnikových archivů k uložení do příslušného archivu.

§ 25 archiválie federálního ministerstva obrany, federálního ministerstva vnitra, Federální bezpečnostní informační služby, ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů a bezpečnostních služeb byly součástí Jednotného archivního fondu. Tyto archivy přímo řídilo ministerstvo vnitra, ale spravovali je jejich zřizovatelé. Vyřazování písemností (skartace) z archivů těchto institucí nebo organizací se řídilo stejným, jako jiné archivy v České republice.

§ 26 archiválie politických stran, politických hnutí a sdružení občanů, pokud si politické strany, hnutí nebo sdružení občanů mohly být uloženy ve vlastním archivu, popřípadě v archivu, který by byl jinak příslušný. Do příslušných archivů se ukládaly archiválie politických stran, hnutí a sdružení občanů, které zanikly bez svého právního nástupce.

§ 28 sankce. Státnímu orgánu či právnické osobě mohla být při porušení tohoto zákona udělena pokuta do výše 100 000 Kčs. Došlo-li do jednoho roku ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o uložení pokuty k opětovnému porušení povinnosti, bylo možné udělit pokutu do výše 200 000 Kčs.

Pokutu ukládal okresní úřad, v jehož působnosti došlo k porušení zákona, popřípadě, Magistrát hlavního města Prahy. Pokud tento zákon porušil okresní úřad, popřípadě Magistrát hlavního města Prahy nebo právnické osoby, u nichž tyto úřady měly funkci jejich zakladatele nebo pravomoc je zřizovat, řídit a zrušovat, uloží pokutu ministerstvo vnitra. Pokuty šly do rozpočtu úřadů, které je udělily nebo do státního rozpočtu České republiky, v případě, že pokutu uložilo ministerstvo vnitra České republiky.

Zákon č. 343/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon ČNR č. 97/1974 Sb. o archivnictví zrušuje § 13 Směrnice ministerstva vnitra České socialistické republiky ze dne

20. 6. 1975, o ukládání archiválií do archivů, § 2 Směrnice ministerstva vnitra České socialistické republiky ze dne 20. 6. 1975, o využívání archiválií.

Pod tímto zákonem, jsou podepsáni Dagmar Burešová³⁰ a p. Petr Pithart³¹.

Zákon ČNR č. 343/1992 Sb., který mění a doplňuje zákon ČNR č. 97/1974 Sb. o archivnictví, přináší do českého archivního světa několik novinek. První novinkou, která se v zákoně objevuje, je termín „spisová služba“. Ovšem spisová služba je v § 15, odst. 2 pouze zmíněna. Podrobnější definice spisové služby se v tomto zákoně již neobjevuje. Další nové ustanovení tohoto zákona upřesňuje péči o archivy (§ 16). Zákon sice nakazuje, aby archiválie byly umístěné ve vhodných budovách, prostorách, účelně vybavených a bezpečných, avšak dále nespecifikuje, co znamená vhodná, účelně vybavená a bezpečná budova, popřípadě prostor.

9. Zákon SNR č. 332/1992 Sb., o archivnictví (úplné znění vyplývá ze změn a doplnění vykonaných zákonů SNR ze 4. prosince 1991 č. 571 Sb.)

Slovenský archivní zákon z roku 1992 se svým pojetím zákona od české novely archivní zákona výrazně liší. Podle mého názoru je slovenský zákon mnohem přehlednější, neboť je kompletně přepracován a všechny pasáže nového zákona jsou upraveny dle aktuálních společenských, politických a archivních hledisek. Oproti tomu český archivní zákon ve své většině pouze doplňuje, ruší, mění a podobně.

Pokud budeme srovnávat zákony, můžeme říci, že **úvodní ustanovení, všeobecné ustanovení** byla totožná, pokud pomineme jazykovou rozdílnost českých a slovenských zákonů. Výrazná změna se objevila v **§ 3 a 4 Archivní dokumenty jako kulturní památky a Archivní dokumenty vyhlášené za národní kulturní památky**, byly tyto paragrafy ve slovenském archivním zákoně zrušeny. Oproti těmto zrušeným paragrafům byl doplněn **§ 5 Jednotný archivní fond Slovenské republiky**, který zněl následovně: „Archívne dokumenty vedené v evidenci na území Slovenskej republiky tvoria Jednotný archívny fond Slovenskej republiky (ďalej len „Jednotný archívny fond“) bez ohľadu na ich vlastníka. Jednotný archívny fond je súčasťou národného kultúrneho dedičstva a bohatstva.“³² Tento paragraf byl novinkou, jak oproti slovenskému archivnímu zákonu z roku 1975,

³⁰ V letech 1990 – 1992 byla Dagmar Burešová předsedkyní České národní rady.

³¹ V letech 1990 – 1992 byl Petr Pithart předseda české vlády.

³² Zákon č. 332/1992 Zb. o archivnictví (úplné znenie, jako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných zákonom Slovenskej národnej rady č. 571/1991 Zb.), § 5, sbírka zákonů 1992, částka 67, s. 1866.

tak oproti české novele z roku 1992, kde nebyly archiválie prohlášené za kulturní památky, popřípadě národní kulturní památky automaticky.

Slovenský archivní zákon byl samozřejmě také upraven z hlediska nových společenských poměrů v tehdejší Československu. Například **§ 6 (odst. 1 a 2)** byla socialistická organizace nahrazena obcemi a jinými právníckými osobami. Jinak se tento paragraf shodoval se zákonem z roku 1975 a českou novelou z roku 1992. **V § 6 (odst. 5)**, byl zmíněn dohled předarchivní péče následovně: „Pri výkone kontroly predarchívnej starostlivosti o písomnosti (odsek 1), dozoru nad vyradovaním písomností (odseky 2 a 3) a kontroly stavu archívov a spisovní (§ 17) sú poverení pracovníci ministerstva vnútra a príslušného archívu oprávnení vstupovať do tých priestorov štátných orgánov, obcí a iných osob, v ktorých sú písomnosti uložené a archívy a spisovne umiestnené.“³³ Tento ocitovaný odstavec nebyl obsažen v české novele. Myslím, si že pro slovenské pracovníky ministerstva vnitra a příslušných archivů bylo dobré mít zákonem potvrzenou možnost vstupu do prostor, kde se nacházejí písemnosti.

Další odlišné ustanovení slovenského zákona o archivnictví oproti českému zákonu jsme mohli nalézt v **§ 9, ochrana archivních dokumentů, které nejsou uschované v archivu, (odst. 3)**. Vlastníci archiválií, které nebyly uschované v archivu, byli povinni oznamovat archívu, který měl archiválii v evidenci, všechny potřebné údaje i změny ve vlastnictví.

§ 14 okresní úřady (v českém zákoně byl § 14 věnován vědecké archivní radě). Tento paragraf hovořil o tom, že okresní úřady zřizovaly státní okresní archivy a ukládaly pokuty za porušení tohoto zákona.

V 17 péče o archivy se vyskytovala jak v českém tak slovenském archivním zákoně v téměř shodné podobě. „Štatne orgány a iné právnické osoby, ktoré spravujú archívy, sú povinné umiestniť archívy vo vhodných priestorech, ktoré svojím vybavením zaručujú účelné a bezpečné uschovanie archívnych dokumentov, a tieto priestory a ich príslušenstvo náležite udržiavať. Zabezpečiť personálne a materiálne vybavenie archívov umožňujúce ochranu a prístupňovanie archívnych dokumentov.“³⁴ Stejně jako v českém zákoně o archivnictví zde nebyly vyjmenovány konkrétní požadavky na účelné a bezpečné uložení, personální a materiální vybavení budov.

---

³³ Zákon č. 332/1992 Zb. o archivnictví (úplné znenie, jako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných zákonem Slovenskej národnej rady č. 571/1991 Zb.), § 6, odst. 5, sbírka zákonů 1992, částka 67, s. 1867.

³⁴ Zákon č. 332/1992 Zb. o archivnictví (úplné znenie, jako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných zákonem Slovenskej národnej rady č. 571/1991 Zb.), § 6, odst. 5, sbírka zákonů 1992, částka 67, s. 1870.

Dalším odlišným prvkem českého a slovenského archivního zákona byl systém slovenské archivní sítě, který doznal oproti slovenskému archivnímu zákonu z roku 1975 řady změn.

§ 18 Slovenský národní archiv byl rozpočtovou organizací, kterou spravovalo ministerstvo vnitra. Slovenský národní archiv byl hlavní vědeckovýzkumné pracoviště slovenského archivnictví. Tento archiv shromažďoval, odborně a vědecky zpracovával a zpřístupňoval archiválie, které pocházely z činnosti ústředních orgánů, ústředních orgánů vyšších družstevních organizací, orgánů a organizací, které byly řízeny federálními orgány, které měly sídlo na území Slovenska a jejich předchůdců. Dohlížel na dokumenty celoslovenského významu. A dohlížel na skartační řízení archiválií, které pocházejí z těchto organizací.

§ 19 Státní ústřední báňský archiv spravovalo ministerstvo vnitra. Tento archiv shromažďoval, zpracovával a zpřístupňoval archiválie, které pocházely z hornictví, hutnictví, geologického průmyslu a jiných odvětví na území Slovenska. Dohlížel na skartační řízení písemností, které pocházeli z těchto orgánů a organizací.

§ 20 státní oblastní archivy spravovalo ministerstvo vnitra. Tyto archivy shromažďovaly, zpracovávaly a zpřístupňovaly archiválie, které pocházely z činnosti krajských a oblastních archivů a jejich organizací a předchůdců, také právnických a fyzických osob, které určilo ministerstvo vnitra a také dohlížely na jejich skartační řízení.

§ 21 byl zrušen. (Archiv hlavního města Slovenské socialistické republiky Bratislavy). Archiv hlavního města Slovenské republiky Bratislavy nezanikl, ale byl zařazen do sítě archivů jako státní archiv s regionální působností. Již nebyl ústavem hlavního města Bratislavy, ale archivem slovenského ministerstva vnitra.

§ 22 státní okresní archivy byly zařízení okresních úřadů. Tyto archivy shromažďovaly, zpracovávaly a zpřístupňovaly archiválie, které pocházely z činnosti městské státní správy, samosprávy obcí a jejich organizací. Také jiným původcům, jejichž činnost se vztahovala na území okresu. A samozřejmě dohlížely na skartační řízení.

§ 23 městské archivy. Obec mohla zřídit městský archiv se souhlasem ministerstva vnitra. Činnost tohoto archivu byla financována z obecního rozpočtu. Městské archivy shromažďovaly a zpracovávaly archiválie, které pocházely z činnosti městských orgánů a organizací. Městské archivy se spravovaly závaznými předpisy, které se vztahovaly na činnost archivnictví. Odbornou pomoc těmto archívům poskytoval příslušný státní okresní archiv.

§ 25 podnikové archivy zřizovaly a spravovaly státní podniky, ústředně řízené rozpočtové a příspěvkové organizace, dále peněžní a pojišťovací organizace nebo družstva a družstevní podniky. Tyto archivy nezřizovaly fyzické osoby ani organizace, které po dohodě s ministerstvem vnitra odevzdávaly své archiválie do úschovy státního archivu. Podnikové archivy se staraly o archiválie, které pocházely z činnosti organizací, které je zřídily. Tyto archivy se spravovaly podle předpisů ministerstva vnitra. Ministerstvo vnitra mohlo z důvodu účelnosti rozhodnout, aby podnikový archiv odevzdal své archiválie do úschovy státního archivu, který určilo ministerstvo.

§ 28 archivy a archivní dokumenty politických stran, politických hnutí a odborových orgánů. Politické strany, hnutí a odborové orgány mohly archivy zřizovat pouze se souhlasem ministerstva vnitra.

Sedmá část (Společná a závěrečná ustanovená) slovenského archivního zákona také hovořila

v **§ 13** o opatřeních za porušení povinností. V případě porušení zákona, při kterém byla způsobena škoda nebo hrozí její vznik, lze udělit pokutu do výše 50 000 Kčs, při opětovném porušení až do výše 100 000 Kčs.

§ 35 zrušovací ustanovení zrušovalo vládní nařízení č. 29/1954 Sb., o archivnictví.

§ 36 datoval účinnost tohoto zákona k 1. lednu 1976 a zákon SRN č. 571/1992 Sb., ze 4. prosince 1991, kterým se a doplňuje zákon SNR č. 149/1975 Sb., o archivnictví nabyl účinnost 1. ledna 1992.

Pod tímto zákonem je podepsán František Mikloško³⁵, který byl v letech 1990 -1992 předsedou Slovenské národní rady.

10. Porovnání

Po porovnání českého a slovenského archivního zákona (oba z roku 1992) musím přiznat, že slovenský archivní zákon je mnohem přehlednější než zákon český. V obou zákonech najdeme několik rozdílných nařízeních. Prvním rozdílem, na který jsem při studování obou zákonů přišel, je odlišné pojetí jednotných archivních fondů a prohlášení archiválie jako národní památky, popřípadě národní kulturní památky. Všechny archiválie, které jsou v evidenci na území Slovenska, se stávají součástí jednotného archivního fondu Slovenské republiky a automaticky národního kulturního dědictví a bohatství.

---

³⁵ František Mikloško byl v letech 1990 – 1992 předsedou Slovenské národní rady.

Vysvětlení pojmu archiv, obsažené ve slovenském zákoně z roku 1975, se již v této verzi z roku 1991 neobjevuje, stejně tak jako ani v českém zákoně o archivnictví, ať již z roku 1974 nebo 1992.

Rozdílná je samozřejmě slovenská síť. Na Slovensku se objevuje i druhý ústřední archiv, který nese název Státní ústřední báňský archiv. Archiv hlavního města Slovenské republiky Bratislavy byl z ústavu hlavního města Bratislavy změněn na archiv ministerstva vnitra a ve slovenské archivní síti je zařazen jako archiv s regionální působností. Přičemž Archiv hlavního města Prahy zůstal ústavem hlavního města Prahy.

Rozdíl mezi oběma zákony nalezneme i v sankcích za porušení zákona. Český archivní zákon z roku 1992 uděluje pokuty do maximální výše 100 000 Kčs. Při opětovném porušení zákona

do maximální výše 200 000 Kčs. Ve slovenském archivním zákoně zůstaly peněžní tresty stejné jako v předchozím zákoně z roku 1975, tedy 50 000 Kčs a při opětovném porušení až 100 000 Kč.

11. Archivnictví v České republice

Cesta k novému archivnímu zákonu v České republice trvala dlouhých 12 let. Až v roce 2004 byl vydán nový český archivní zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví, spisové službě a změně některých zákonů.

Důležitým aktem v českém archivním světě se stalo ustanovení České archivní společnosti 4. května 1990. Hlavním úkolem České archivní společnosti (dále jen „ČAS“) je podpora odborných aktivit a zájmů archivářů v České republice, včetně pomoci při jejich uplatnění v archivech. Z tohoto důvodu se ČAS věnuje teorii archivistiky, archivní praxi, pomocným vědám historickým a dalším oborům, zejména historii a historiografii. ČAS napomáhá k získávání, šíření a prohlubování nejnovějších poznatků nezbytných k úspěšné činnosti v těchto oborech. V současné době má ČAS, podle zápisu z 18. valné hromady České archivní společnosti z 18. března 2008, 474 členů.

Než byl ovšem vydán nový archivní zákon, byl Zákon č. 343/1992 Sb., ze dne 29. dubna 1992, kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 197/1974 Sb., o archivnictví, několikrát měněn:

- Zákon č. 27/2000 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o veřejných dražbách.
- Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční úřad) a změně dalších zákonů.

- Zákon č. 107/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1996 Sb., o zpřístupnění svazků vzniklých z činnosti bývalé Státní bezpečnosti a některé další zákony.
- Zákon č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů.
- Vyhláška č. 362/2002 Sb., o postupech při provádění spisové rozluky v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů a o náležitostech spisové evidence při provádění spisové rozluky.

Za počátek cesty k novému českému archivnímu zákonu můžeme považovat 4. květen 2002, kdy se na internetových stránkách Ministerstva vnitra České republiky objevil Věcný záměr zákona o archivnictví a změně některých zákonů. Reakcí na zveřejnění záměru zákona o archivnictví a změně některých zákonů, byl otevřený dopis z pera západočeských okresních archivářů, který byl určen ministru vnitra, řediteli archivní správy, českým a moravským archivářům. Tento otevřený dopis byl prezentován na 9. konferenci archivářů ČR v Opavě.

V otevřeném dopisu západočeských okresních archivářů se především píše o budoucnosti okresních archivů. Dále se v tomto dopisu píše, že podle nového návrhu archivního zákona by se okresní archivy dostaly do pozice nespecifikovaných regionálních poboček státních oblastních archivů. Ztráta dosavadního postavení a pravomocí těchto archivů, která je daná jejich organizačními řády a současným archivním zákonem by degradovala tyto instituce na depozitáře nebo skladiště oblastních archivů. Mezi další nedostatky, na které tento dopis upozorňuje, patří například: nevyjasněnost vlastnických vztahů k archiváliím a nedostatečně definované postavení státních archivů jako správních úřadů.

Stanislav Gross, tehdejší ministr vnitra České republiky, 21. července 2003 představil důvodovou zprávu k nově připravovanému archivnímu zákonu. V obecné části této důvodové zprávy je rozebrána současná legislativní situace v archivnictví. Mimo jiné úkolem nového archivního zákona je uzákonění spisové služby, které byla v předchozích zákonech zmíněna pouze rámcově.

Zásadní navrhované změny oproti stávající právní úpravě, dle důvodové zprávy:

- Nová koncepce státní správy.
- Jasně vymezení správních úřadů na úseku archivnictví a výkonu spisové služby.
- Mezi tyto správní úřady patří: Národní archiv a státní oblastní archivy, Ministerstva, další správní úřady, Česká národní banka, Národní bezpečnostní

úřad a zpravodajské služby ČR v případě, že si zřídily specializované nebo bezpečnostní archivy.

- Nové definování původců písemností, kteří jsou povinni uchovávat písemnosti.
- Nové zpracování procesu výběru archiválií ve skartačním řízení i mimo ně.
- Úprava pasáží, které se dotýkají ochrany archiválií, práv a povinností vlastníků archiválií, archivních památek nebo národních archivních památek.
- Nově upravena problematika nahlížení do archiválií.
- Nová archivní soustava.
- Zákon stanoví, že archiválie ve vlastnictví veřejnoprávních původců jsou uloženy vždy ve veřejných archivech.
- Nová úprava akreditace archivů, požadavky stavebně – technické, prostorové, bezpečnostní, materiální, finanční a personální.
- Rozpracování jednotných pravidel pro výkon spisové služby.
- Nové sankce za porušení povinností uložených novým archivním zákonem.

11.1 Legislativní proces přijetí zákona o archivnictví

Vláda návrh zákona o archivnictví předložila Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (dále jen „PSPČR“) 11. srpna 2003, a jeho tištěnou podobu č. 428/0 dne 14. srpna 2003. Jako zpravodaj byla v poslanecké sněmovně určena PaedDr. Jirka Gruntová.

První čtení proběhlo na 23. schůzi PSPČR 10. prosince 2003, návrh zákona byl předán k posouzení Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu a Výboru pro veřejnou správu, regionální rozvoj a životní prostředí.

Při druhém čtení na 31. schůzi PSPČR prošel návrh archivního zákona obecnou rozpravou a na stejné schůzi 4. května 2004 prošel i podrobnou rozpravou. Podané pozměňovací návrhy byly zpracovány jako tisk č. 428/03.

Třetí čtení proběhlo 11. května na 31. schůzi PSPČR a návrh zákona byl schválen hlasováním č. 123 (usnesení č. 1141). Z přítomných 173 poslankyň a poslanců se pro archivní zákon vyslovilo celkem 116 zákonodárců³⁶, proti bylo 49 zákonodárců³⁷, hlasování se zdrželo se celkem 8 zákonodárců³⁸.

---

³⁶ 61 zákonodárců z České strany sociálně demokratické (dále jen ČSSD), 31 zákonodárců z Komunistické strany Čech a Moravy (dále jen KSČM), 16 zákonodárců z Křesťanské demokratické unie – Československé strany lidové (dále jen KDU – ČSL), 8 zákonodárců z Unie svobody – demokratické unie (dále jen US – DEU

³⁷ 49 zákonodárců z Občanské demokratické strany (dále jen ODS)

³⁸ 3 zákonodárci z ČSSD a KSČM a 2 zákonodárci z ODS

PSPČR postoupila návrh archivního zákona 21. května 2004 Senátu Parlamentu České republiky (dále jen „SPČR“) jako tisk č. 367/0. Ještě tentýž den organizační výbor stanovil garančním výborem Výbor pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí a přikázal tisk za účelem projednání ve Výboru pro vzdělání, vědu, kulturu, lidská práva a petice. Pozměňovací návrhy byly předány jako tisk č. 367/03.

Návrh byl projednán na 16. schůzi SPČR 10. června 2004 a vrátil PSPČR návrh archivního zákona s pozměňovacími návrhy – usnesení č. 467.

PSPČR hlasovala o návrhu zákona vráceném SPČR na 33. schůzi PSPČR 30. června 2004 a zákon přijala (hlasování č. 272 a usnesení č. 1223). Z celkového počtu 182 poslankyň a poslanců se pro návrh vyslovilo 109 zákonodárců³⁹, proti návrhu se vyslovilo 15 zákonodárců⁴⁰ a zdrželo se 57 zákonodárců⁴¹.

Zákon byl doručen Prezidentovi České republiky Václavu Klausovi 21. července 2004 a ten zákon podepsal 27. července 2004.

Schválený zákon byl doručen k podpisu Premiérovi České republiky Stanislavu Grossovi 17. srpna 2004.

Zákon byl vyhlášen 23. září 2004 ve Sbírce zákonů v částce 173 pod číslem 499/2004 Sb. a jeho přesný zní: o archivnictví a spisové službě a změně některých zákonů.

11.2 Zákon č. 499/2004 Sb.,

o archivnictví a spisové službě a změně některých zákonů

Nový zákon o archivnictví **upravuje § 1:**

- Výběr, evidenci a kategorizaci archiválií.
- Ochranu archiválií.
- Práva a povinnosti vlastníků archiválií
- Práva a povinnosti držitelů a správců archiválií
- Využívání archiválií
- Zpracování osobních údajů pro účely archivnictví
- Soustavu archivů
- Práva a povinnosti zřizovatelů archivů
- Spisovou službu

---

³⁹ 62 zákonodárců z ČSSD, 35 zákonodárců z KSČM, 9 zákonodárců z US – DEU a 3 zákonodárci z KDU - ČSL

⁴⁰ 15 zákonodárců z ODS

⁴¹ 38 zákonodárců z ODS, 18 zákonodárců z KDU – ČSL, a jeden zákonodárci z KSČM

- Působnost ministerstva vnitra a dalších správních úřadů na úseku archivnictví a výkonu spisové služby
- Správní delikty

Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě přináší nové **archivní pojmy**

(§ 2):

- **Archiv**, je podle tohoto zákona zařízení, které slouží ukládání archiválií a péči o ně.
- **Původce** je každý, z jehož činnosti vznikl dokument.
- **Dokument** je každý písemný, obrazový, zvukový, elektronický nebo jiný záznam, ať již v podobě analogové či digitální, který vznikl z činnosti původce.
- **Archiválie** je takový záznam, který byl vzhledem k době vzniku, obsahu, původu, vnějším znakům a trvalé hodnotě dané politickým, hospodářským, právním, historickým, kulturním, vědeckým nebo informačním významem vybrán ve veřejném zájmu k trvalému uchování a byl vzat do evidence archiválií; archiváliemi jsou i pečeti, razítka a jiné hmotné předměty související s archivním fondem či s archivní sbírkou, které byly vzhledem k době vzniku, obsahu, původu, vnějším znakům a trvalé hodnotě dané politickým, hospodářským, právním, historickým, kulturním, vědeckým nebo informačním významem vybrány a vzaty do evidence.
- **Výběr archiválií znamená** posouzení hodnoty dokumentů a rozhodnutí o jejich vybrání za archiválie a zařazení do evidence.
- **Výkon spisové služby** je zajištění odborné správy dokumentů došlých a vzešlých z činnosti původce, popřípadě z činnosti jeho právních předchůdců, zahrnující jejich řádný příjem, evidenci, rozdělování, oběh, vyřizování, vyhotovování, podepisování, odesílání, ukládání a vyřazování ve skartačním řízení, a to včetně kontroly těchto činností.

Výběr archiválií

§ 3 určuje původce, kteří mají povinnost uchovávat dokumenty a umožnit výběr archiválií, tedy spisovou službu. Následující původce nazýváme veřejnoprávními původci:

- Organizační složky státu.
- Státní příspěvkové organizace.
- Státní podniky.
- Územní samosprávné celky.

- Organizační složky státu a právnické osoby založené nebo zřízené územními samosprávnými celky, pokud vykonávají veřejnou správu nebo zaměstnávají více než 25 zaměstnanců.
- Školy a vysoké školy.
- Právnické osoby zřízené zákonem.
- Zdravotnická zařízení.

Vést spisovou službu mají za povinnost také soukromoprávní původci:

- Podnikatelé zapsaní v obchodím rejstříku⁴².
- Politické strany a hnutí, občanská sdružení, odborové organizace, organizace zaměstnavatelů, církve a náboženské společnosti.
- Profesní komory a jejich členové.
- Nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti.
- Likvidátoři, správci konkursní podstaty.

Výběr archiválií má několik hlavních kritérií (§ 4, § 5):

- Doba vzniku.

Dokumenty vzniklé do roku 1850, dále dokumenty z průmyslové, zemědělské, úvěrové činnosti a pojišťovnictví, finančního a důlního podnikání včetně patentů na významné vynálezy vzniklé do roku 1900 a fotografické, filmové a zvukové záznamy, které vznikly do roku 1920.

- Obsah.

Dokumenty z přílohy č. 2⁴³ tohoto archivního zákona.

- Původ.

Dokumenty, které mají trvalou hodnotu

- Vnější znaky.

Dokumenty, které mají trvalou hodnotu vzhledem k jejich výtvarné hodnotě, jazyku, písmu, psací látce, způsobu vyhotovení a dalším obdobným vlastnostem.

Výběr archiválií z dokumentů původců provádí příslušný archiv ve skartačním nebo mimo skartační řízení (§ 6).

⁴² pouze dokumenty, které jsou uvedené v příloze č. 1 k zákonu č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a změně některých zákonů

⁴³ zápisy ze zasedání orgánů zákonodárné, vládní a výkonné moci a orgánů územní samosprávy na všech stupních; zakládací listiny, statuty, organizační řády a další dokumenty o organizační struktuře, vedení, správě, řízení, kontrole, činnosti a jejich výsledcích; matriky; historické sčítání obyvatelstva; rukopisy významných literárních děl; kroniky; dokumenty, které obsahují základní informace o: měnové politice; právní úpravě mezinárodních vztahů; vývoji a stavu školství a jiné

§ 7 výběr archiválií ve skartačním řízení, provádí místně příslušný archiv ze souboru dokumentů původce, který má povinnost vykonávat spisovou službu nebo z dokumentů jeho právního předchůdce, který tuto povinnost měl.

§ 8 skartační řízení je postup, při kterém se vyřazují dokumenty, které jsou již nepotřebné pro činnost původce. Za řádné provedení skartačního řízení odpovídá původce, jeho právní nástupce, likvidátor, správce konkursní podstaty. Tyto osoby jsou povinny umožnit příslušnému archivu dohled na provádění skartačního řízení a výběr archiválií ve skartačním řízení.

Skartační řízení se provádí v kalendářním roce následujícím po uplynutí skartační lhůty dokumentů, při zániku původce nebo později, pokud původce potřebuje dokumenty pro svou činnost.

Skartační řízení se provede na základě skartačního návrhu, který původce zašle příslušnému archivu k posouzení.

Vyřazovat dokumenty a provádět výběr archiválií ve skartačním řízení, mohou i původci, kteří nemusejí vykonávat spisovou službu, jestliže to považují za účelné. Na skartační řízení dohlíží archiv, který by byl příslušný provádět u původce výběr archiválií mimo skartační řízení.

§ 9 skartační návrh zpracovaný původcem musí obsahovat:

- označení původce dokumentů
- seznam dokumentů navržených ke skartaci s jejich dobou vzniku
- návrh termínu na provedení skartačního řízení

§ 10 protokol o provedeném skartačním řízení obsahuje:

- soupis dokumentů nebo souboru dokumentů, které byly vybrány za archiválie
- zařazení archiválie do příslušné kategorie
- určení, kde bude archiválie uložena
- soupis dokumentů určených ke skartaci

Proti obsahu protokolu o provedení skartačního řízení, může původce podat námitky ke správnímu úřadu na úseku archivnictví a výkonu spisové služby.

§ 11 výběr archiválií mimo skartační řízení provádí příslušný archiv z dokumentů u původce, který nemá povinnost vést spisovou službu, z dokumentů nabídnutých České republiky nebo jinému veřejnému archivu darem nebo ke koupi nebo z dokumentů nalezených.

Výběr archiválií mimo skartační řízení se provádí na žádost původce nebo vlastníka dokumentu. V případě nalezených dokumentů, dokumentů nabídnutých České republice ke koupi, nebo dokumentů z pozůstalosti původce, který neměl právního nástupce, provádí výběr archiválií z úřední moci.

§ 12 Po ukončení výběru archiválií mimo skartační řízení se také vyhotoví protokol o provedeném skartačním řízení.

Společná ustanovení k výběru archiválií § 13, připouští několik výjimek při konání skartace:

- U dokumentů, které obsahují utajované skutečnosti, lze provést skartační řízení až po zrušení stupně utajení.
- U dokumentů, které obsahují obchodní, bankovní nebo obdobné tajemství lze předložit dokumenty k výběru archiválií ve skartační i mimo skartační řízení jen s předchozím souhlasem osob, které ochrana tajemství svědčí.
- K výběru archiválií z dokumentů obsahujících osobní údaje a k jejich trvalému uchování se nevyžaduje souhlas fyzické osoby.
- Při výběru archiválií ve skartačním i mimo skartační řízení jsou osoby, které skartační řízení provádějí, oprávněny vstupovat s vědomím původce nebo vlastníka dokumentu do objektů, na pozemky a do jiných prostor, pokud nelze výběr archiválií povést jiným způsobem. Jestliže vlastník dokumentu není vlastníkem objektu nebo pozemku anebo jiných prostor, kde se dokument nachází, lze do nich vstupovat jen se souhlasem jejich vlastníka.

§ 14 Zaměstnanci správních úřadů na úseku archivnictví a výkonu spisové služby, zaměstnanci archivů a jejich zřizovatelé jsou povinni zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, které se dozvěděli. Pokud je zřizovatelem archivu právnická osoba, také na ní se vztahuje povinnost zachovávat mlčenlivost. Tato povinnost trvá i po ukončení služebního poměru, pracovněprávního nebo jiného obdobného vztahu.

§ 15 Dokumenty, které byly vybrány za archiválie určené k trvalému uložení v archivu, předá původce nebo vlastník dokumentu na základě protokolu. Bez souhlasu příslušného archivu nesmějí být dokumenty zničeny, i když bylo provedeno skartační řízení.

Trvalý skartační souhlas může na základě žádosti vydat příslušný archiv, a to na stanovený druh dokumentů, které lze zničit i bez výběru archiválií ve skartačním i mimo skartační řízení.

§ 16 evidence archiválií. Archiválie, které jsou evidovány na území České republiky, tvoří Národní archivní dědictví, které je vedeno v základní, druhotné a ústřední evidenci. Základní jednotkou evidence je archivní fond, archivní sbírka nebo jednotlivá archiválie.

- **Základní evidence Národního archivního dědictví.**

Zahrnuje evidenci přírůstků a úbytků archiválií, evidenční listy Národního archivního dědictví a evidenci archivních pomůcek. Tuto evidenci vede nejen Národní archiv a státní oblastní archivy, ale i další archivy, muzea, knihovny, galerie, památníky, pracoviště Akademie věd České republiky a vysoké školy, v jejichž správě se archiválie nacházejí.

- **Druhotná evidence Národního archivního dědictví.**

Tuto evidenci je povinen vést Národní archiv nebo státní oblastní archivy.

- **Ústřední evidence Národního archivního dědictví.**

Ústřední evidenci zpracovává pouze Ministerstvo vnitra České republiky.

§ 17 Každá evidence Národního archivního dědictví je uchovávána jak v písemné formě, tak na technických nosičích. Základní evidenci Národního archivního dědictví musí být vedena vždy i v písemné formě.

Z evidencí Národního archivního dědictví se rozhodnutím ministerstva vyřazují archiválie z důvodu:

- Přehodnocení významu.
- Zničení.
- Vydání do zahraničí podle zvláštního právního předpisu.

§ 18 Ministerstvo vede evidenci všech archiválií archivních sbírek a archivních fondů nebo jejich ucelených částí prohlášených za archivní kulturní památky nebo za národní kulturní památky. Archivy v nichž jsou tyto archiválie, archivní sbírky, archivní fondy nebo jejich ucelené části uloženy, je vedou ve zvláštní evidenci. Zvláštní evidence obsahuje:

- Popis charakteristických rysů.
- Údaje o prohlášení za archivní kulturní památku nebo za národní kulturní památku.
- Údaje o uložení.

Ministerstvo eviduje archivy, muzea, knihovny, galerie, památníky, pracoviště Akademie věd České republiky a vysoké školy, které vedou základní evidenci Národního archivního dědictví. Při vedení evidence je ministerstvo oprávněno zpracovávat a uchovávat následující údaje:

- Název a sídlo archivu, muzea, knihovny, galerie, památníku, pracoviště Akademie věd České republiky a vysoké školy.
- Název, sídlo a identifikační číslo právnické osoby, která je zřizovatelem subjektu.
- Jméno, příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu fyzické osoby, je-li zřizovatelem subjektu.

Prováděcí předpis (§ 19) určuje způsob vedení evidencí, způsob předávání údajů, postup a způsob vyřazování archiválií z evidencí.

§ 20 kategorizace archiválií. Archiválie dle nového archivního zákona zařazujeme do I. nebo II. kategorie. Archiválie, které patří do I. kategorie jsou vyjmenovány v příloze č. 3⁴⁴ k zákonu č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů. Archiválie může být také prohlášena za archivní kulturní památku nebo národní kulturní památku (§ 21). O tom, zda se archiválie stane kulturní památkou, rozhoduje ministerstvo, o národní kulturní památce rozhoduje vláda (§ 22).

Ochrana archiválií, práva a povinnosti vlastníka a držitele archiválie

Archiválie ve vlastnictví České republiky (§ 23) nebo právnických osob zřízených zákonem nelze převést na jinou osobu. Archiválie ve vlastnictví veřejnoprávních původců a archiválie ve vlastnictví České republiky se vždy ukládají do veřejných archivů.

Archiválie ve vlastnictví České republiky nebo právnických osob zřízených zákonem lze převést do zahraničí, stanoví-li tak vláda nařízením.

§ 24 práva a povinnosti vlastníka a držitele archiválie. Vlastník a držitel archiválie má právo na bezplatné poskytování informačních a poradenských služeb, které se týkají péče o archiválie. Tyto služby poskytuje Národní archiv nebo státní oblastní archivy.

Vlastník archiválie, která není uložena ve veřejném archivu, má právo na poskytnutí paušálního státního příspěvku za prohlášení dokumentu za archiválii. O tento příspěvek se musí přihlásit do 3 měsíců.

Vlastník archiválie nebo držitel archiválie má také právo na úhradu nezbytných nákladů, které mu vznikly při zákonem uložené péči o archiválie. O tento příspěvek se musí přihlásit do 6 měsíců.

Vlastník nebo držitel archiválie je dále povinen se o archiválii řádně starat (§ 25), udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před poškozením, znehodnocením nebo zničením

---

⁴⁴ archivní kulturní památky a národní kulturní památky, archiválie vzniklé do roku 1526, listiny vzniklé v letech 1527 – 1648, listiny významného a státoprávního charakteru vzniklé po roce 1648, pečeti vzniklé do konce první poloviny 17. století; po tomto období jen pečeti mimořádné umělecké hodnoty

a neprodleně oznámit Národnímu archivu nebo příslušnému oblastnímu archivu každý zamýšlený převod archiválie nebo uzavření smlouvy o její úschově.

Vlastník nebo držitel archiválie může archiválii odevzdat do úschovy na základě smlouvy o úschově (§ 26). Po dobu, po kterou je archiválie v archivu uložena, přísluší všechna práva a povinnosti k archiválii schovateli archiválie.

Pokud vlastník nebo držitel archiválie, která není uložena ve veřejném archivu, není schopen zajistit archiválii řádnou ochranu a péči, Národní nebo státní oblastní archiv dle § 27:

- Poskytne vlastníkovvi nebo držiteli archiválie bezplatnou pomoc
- Uloží archiválii na určitou dobu do Národního nebo státního oblastního archiv

Pokud pominou důvody, pro které byla archiválie uložena v Národním nebo státním oblastním archivu, tak příslušný archiv, kde byla archiválie uložena, vrátí neprodleně archiválii vlastníkovvi nebo držiteli.

§ 28 převod archiválií. Při převodu archiválie je její vlastník povinen jí přednostně nabídnout ke koupi České republiky, pokud nejde o převod:

- Mezi osobami blízkými, spoluvlastníky, církevními právními osobami téže církve nebo náboženské společnosti
- Do vlastnictví územního samosprávného celku
- Do vlastnictví právnické osoby zřízené zákonem
- Na státní podnik nebo na státní příspěvkovou organizaci

Písemnou nabídku k přednostnímu odkoupení je vlastník archiválie povinen učinit České republiky prostřednictvím Národního archivu nebo příslušného státního oblastního archivu.

Vlastník archiválie je povinen strpět prohlídku archiválie pověřeným zaměstnancem Národního archivu. Tato prohlídka se musí uskutečnit do 30 dnů od podání nabídky.

§ 29 vývoz archiválií. Vyvážet archiválie z území České republiky lze pouze na základě povolení ministerstva vnitra, které toto povolení vydává na základě žádosti vlastníka nebo držitele archiválie. Toto povolení lze udělit pouze na dobu určitou a pouze z důvodů:

- Vystavování.
- Konzervování.
- Restaurování.
- Vědeckého zkoumání.

Ministerstvo vede evidenci vydaných povolení k vývozu archiválií z České republiky a kontroluje, zda byly archiválií vráceny zpět do České republiky v uvedené lhůtě a nepoškozené.

Ochrana archivních kulturních památek a národních kulturních památek

Vlastník nebo držitel archiválie musí do 90 dnů od prohlášení archiválie za kulturní památku pořídit na své náklady bezpečnostní kopii archiválie. Archivní kulturní památky a národní kulturní památky se evidují v archivních sbírkách nebo v archivních fondech, jejichž jsou součástí. O uložení těchto archiválií se vede zvláštní plán jako součást bezpečnostní dokumentace objektu.

Další podmínky pro uložení těchto archiválií jsou vyjmenovány v archivním zákoně § 31 - § 33.

Nahlížení do archiválií řeší § 34 – 41.

Do archiválií uložených v archivech lze nahlížet na základě žádosti za dodržení podmínek stanovených zákonem o archivnictví a badatelským řádem. Badatelský řád musí vydat každý archiv podle daného vzoru a trvale jej vyvěsit na úřední desce nebo na jiném veřejném místě.

V archivech se nahlíží pouze do kopií, do originálů jen tehdy, pokud nejsou vyhotoveny kopie. Jestliže kopie archiválií jsou vyhotoveny, lze originály archiválií předložit k nahlédnutí jen se souhlasem archivu, kde jsou uloženy, pokud to účel nahlédnutí vyžaduje. (§ 34)

Prováděcí právní předpis⁴⁵ stanoví vzorový badatelský řád, vzor badatelského listu.

V archivech jsou k nahlížení přístupné jen archiválie starší třiceti let, není-li stanoveno jinak⁴⁶.

Nahlížení do archiválií může být odepřeno, jestliže:

- Fyzický stav archiválií nahlížení neumožňuje.
- Stav zpracování to neumožňuje.
- Souhlas k nahlížení do archiválií nedá fyzická osoba, o níž se v archiváliích objevují citlivé údaje.

Soustava archivů a výkon veřejné správy na úseku archivnictví a výkonu spisové služby

---

⁴⁵ Vyhláška č. 465/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů

⁴⁶ Nevztahuje se na archiválie vzniklé před 1. lednem 1990 z činnosti bývalé Státní bezpečnosti, jakož i společenských organizací a politických stran sdružených v Národní frontě, na archiválie, které již byly před podáním žádosti o nahlížení do nich veřejně přístupné, jakož ani na archiválie, které byly jako dokumenty veřejně přístupné před prohlášením za archiválie. Dále se nevztahuje na archiválie, jejichž obsahem jsou statistické soubory dat, získané při demografických a statistických šetřeních.

Archivy se podle zákona o archivnictví a spisové službě dělí na **veřejné** a **soukromé**. § 56, § 57, **soukromé archivy** jsou ostatní archivy zřizované fyzickými nebo právnickými osobami.

Mezi veřejné archivy patří:

- **Národní archiv (§ 45, § 46).**

Národní archiv je správním úřadem a ústředním archivem státu, který je přímo řízený ministerstvem vnitra. Dále národní archiv kontroluje výkon spisové služby u organizačních složek státu s celostátní působností; provádí výběr archiválií ve skartačním řízení u původců, u kterých kontroluje výkon spisové služby; provádí výběr archiválií mimo skartační řízení u vrcholných a obdobných orgánů politických stran, hnutí, občanských sdružení atd.

- **Státní oblastní archivy (§ 47, § 48, § 49).**

Státní oblastní archivy jsou v Praze, Třeboni, Plzni, Litoměřicích, Zámrsku, Brně (Moravský zemský archiv) a v Opavě (Zemský archiv).

Státní oblastní archivy jsou správními úřady a jsou řízeny ministerstvem vnitra, organizačními složkami státu a účetními jednotkami; jejich rozpočty jsou součástí rozpočtové kapitoly ministerstva.

Působnost státních oblastních archivů je vymezena územní působností krajů:

- Státní územní archiv Praze – Středočeský kraj a Praha.
- Státní oblastní archiv Třeboni – Jihočeský kraj.
- Státní oblastní archiv v Plzni – Karlovarský a Plzeňský kraj.
- Státní oblastní archiv v Litoměřicích – Liberecký a Ústecký kraj.
- Státní oblastní archiv v Zámrsku – Královéhradecký a Pardubický kraj.
- Moravský zemský archiv v Brně – Jihomoravský kraj, Vysočina, Zlínský kraj.
- Zemský archiv v Opavě – Moravskoslezský a Olomoucký kraj.

- **Specializované archivy (§ 51, § 52).**

Specializované archivy si mohou zřídit organizační složky státu, státní příspěvkové organizace, státní podniky, vysoké školy, školy a právnické osoby zřízené zákonem.

Specializovaný archiv může působit pouze s akreditací.

- **Bezpečnostní archivy (§ 53).**

Bezpečnostní archivy si mohou zřídit ministerstvo vnitra, obrany, zahraničních věcí, Národní bezpečnostní úřad a zpravodajské služby České republiky.

Bezpečnostní archivy mohou působit pouze s akreditací.

- **Archivy územních samosprávních celků (§54, § 55).**

Územní samosprávné celky mohou zřizovat archivy územních samosprávních celků.

Archivy územních samosprávních celků mohou působit pouze s akreditací.

§ 56, § 57 soukromé archivy, mohou být zřízeny fyzickou nebo právnickou osobou, která ovšem zřizuje archiv podle předchozích ustanovení tohoto zákona. Soukromý archiv může působit jako archiv, jen pokud mu byla udělena akreditace.

§ 58, § 59, § 60, § 61 akreditace archivů. Zájemce, který hodlá akreditovat archiv, musí podat žádost o akreditaci na ministerstvo vnitra. Pokud ministerstvo žádosti vyhoví a archiv akredituje, musí zřizovatel do tří měsíců vydat badatelský řád.

Aby byla akreditace udělena, musí být splněny následující podmínky:

- Stavebně – technické.
- Prostorové.
- Bezpečnostní.
- Materiální.
- Finanční.
- Personální.

V této části nového archivního zákona jsme se seznámili s novými archivními pojmy, paragrafy, které chrání archiválie, a v neposlední řadě s novou soustavou archivů v České republice. Poprvé se v archivním světě objevuje pojem jako „soukromý archiv“.

V další části se seznámíme se spisovou službou, která se do zákonného prostředí dostala teprve vydáním zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a změně některých zákonů.

§ 63 spisová služba, se vykonává písemnou a elektronickou formou za použití výpočetní techniky. Povinnost vykonávat spisovou službu mají veřejnoprávní původci. Kraje, hlavní město Praha, obce s pověřeným obecním úřadem a obce se stavebním nebo matričním úřadem a městská část nebo obvod územně členěného statutárního města a městská část hlavního města Prahy, na něž byla statutem přenesena alespoň část působnosti obce

s pověřeným obecním úřadem nebo působností stavebního anebo matričního úřadu, dále jen určení původci.

§ 64 příjem, evidence, rozdělování a oběh dokumentů. Určení původci jsou povinni zajistit řádný příjem dokumentů; za tím účelem jsou povinni vést podací deník, do něhož jsou v číselném a časovém pořadí zapisovány došlé dokumenty, popřípadě ústně učiněná podání.

Všechny dokumenty se v den, kdy byly doručeny, opatří tiskem podacího razítka a číslem jednacím. Určení původci jsou povinni evidovat i dokumenty u nich vzniklé.

Zaevidované dokumenty se předávají příslušné organizační součásti nebo osobě, která je k tomu pověřená.

§ 65, § 66 vyřizování a podepisování dokumentů. Při vyřizování dokumentů se všechny dokumenty, které se týkají jedné věci, spojí ve spis. Vyřízením spisu se rozumí zpracování konceptu, jeho aprobace, vyhotovení, podepsání a vypravení čistopisu rozhodnutí nebo jiné formy vyřízení.

Uzavřením spisu se rozumí kompletace všech dokumentů patřících do spisu a kontrola a doplnění údajů, jako jsou spisové znaky, skartační znaky a skartační lhůty podle spisového a skartačního plánu, před uložením do spisovny.

Určení původci musí vydat vnitřní předpis pro výkon spisové služby, který obsahuje základní pravidla pro manipulaci s dokumenty u určeného původce. Tomuto předpisu říkáme spisový a skartační řád. Jeho součástí je spisový a skartační plán, který obsahuje seznam typů dokumentů rozříděných do věcných skupin s vyznačenými spisovými znaky, skartačními znaky a skartačními lhůtami.

§ 67 odesílání dokumentu. Písemný doklad, který stvrzuje, že dokument byl doručen nebo že poštovní zásilka obsahující dokument byla doručena, včetně dne, kdy byla doručena, se po vrácení určeným původcům připojí k příslušnému spisu.

§ 68, § 69 ukládání dokumentů. Všechny vyřízené spisy a jiné dokumenty určeného původce jsou po dobu trvání skartační lhůty uloženy na místě vyhrazeném pro uložení dokumentů. Dokumenty mohou být uloženy ve spisovně nebo ve správním archivu⁴⁷, pokud je určení původci zřídili.

Správní archiv zřizují ministerstva a další ústřední správní úřady. Jeho zřízení oznámí ministerstvu vnitra. Správní archiv mohou zřídit i další určení původci, kteří to neprodleně oznámí správnímu úřadu na úseku archivnictví a výkonu spisové služby a ministerstvu vnitra.

Prováděcí právní předpis stanoví (§ 70) podrobnosti výkonu spisové služby, a to:

---

⁴⁷ spisovna, pro uložení dokumentů s dlouhými skartačními lhůtami

- Příjem, evidenci, rozdělování a oběh dokumentů.
- Vyřizování, vyhotovování a podepisování dokumentů.
- Užívání razítek.
- Odesílání, ukládání dokumentů.
- Zvláštnosti výkonu spisové služby za pomoci výpočetní techniky.

§ 71, § 72 kontrola ve věcech archivnictví a spisové služby. Kontrolu dodržování povinností na úseku archivnictví a výkonu spisové služby vykonávají podle zvláštního právního předpisu⁴⁸, nestanoví-li tento zákon jinak, následující instituce:

Ministerstvo vnitra provádí kontrolu u:

- Národního archivu.
- Státních oblastních archivů.
- Specializovaných a bezpečnostních archivů, zřízených ministerstvy, dalšími správními úřady, Kanceláří Poslanecké sněmovny, Kanceláří Senátu, Kanceláří prezidenta republiky, Českou národní bankou nebo zpravodajskými službami České republiky.

Národní archiv provádí kontrolu u:

- Správních archivů ministerstev a dalších ústředních správních úřadů.
- Právních osob zřízených zákonem, specializovaných archivů ostatních organizačních složek státu s celostátní působností.
- Právnických osob zřízených zákonem.
- Archivu hlavního města Prahy.

Státní oblastní archivy podle své působnosti u:

- Správních úřadů a jiných organizačních složek.
- Specializovaných archivů státních podniků a státních příspěvkových organizací, s výjimkou těch archivů, kde provádí kontrolu Národní archiv.
- Archivů územních samosprávních celků, s výjimkou Archivu hlavního města Prahy.
- Orgánů územních samosprávních celků a jimi zřízených organizačních složek.
- Soukromých archivů a u zřizovatelů těchto archivů.

Kontrola je vykonávána archivními inspektory z řad ministerstva vnitra, Národního archivu nebo státního oblastního archivu.

---

⁴⁸ Zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů

§ 73 - § 76 správní delikty. Fyzické osobě lze udělit pokuty do maximální výše 250 000 Kč.

Pokutu do maximální výše 5 000 Kč lze udělit, pokud fyzická osoba:

- Písemně předem neoznámí ministerstvu zamýšlenou změnu umístění archiválie.
- Nenabídne archiválii přednostně ke koupi České republice.
- Archiválii vyveze bez povolení ministerstva vnitra.
- Nezabezpečí kulturní památku a národní kulturní památku.

Pokutu do maximální výše 250 000 Kč lze udělit, pokud fyzická osoba:

- Zničí dokumenty bez souhlasu archivu.
- Vyveze bez souhlasu vlády archiválii prohlášenou za národní kulturní památku.

Právnícké osobě nebo podnikající fyzické osobě lze udělit pokutu do maximální výše 250 000 Kč.

Pokutu do maximální výše 5 000 Kč lze udělit, pokud právnická nebo podnikající fyzická osoba:

- Neuchová dokumenty a neumožní provést výběr archiválií.
- Neoznámí písemně ministerstvo zamýšlenou změnu umístění archiválii nebo převod vlastnictví.
- Neoznámí Národnímu archivu zamýšlený převod vlastnictví k archiválii.
- Nenabídne archiválii přednostně ke koupi České republice.
- Vyveze bez povolení ministerstva vnitra archiválii z České republiky.
- Nepořídí bezpečnostní kopii archiválie.

Pokutu do maximální výše 250 000 Kč lze udělit pokud, právnická nebo podnikající fyzická osoba:

- Zničí dokumenty bez souhlasu archivu.
- Vyveze bez souhlasu vlády nebo v rozporu s ním z území České republiky archiválii prohlášenou za národní kulturní památku.

§ 77 - § 84 společná ustanovení. Spisovou službu mohou vykonávat i ti původci, kterým to zákon neukládá, ale v tomto případě mají všechna práva a povinnosti jako určení původci.

Archivy hlavního města Prahy, měst Brna, Ostravy, Plzně a Ústí nad Labem, které vykonávaly činnost podle dosavadních předpisů, se považují ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona za akreditované archivy územních samosprávních celků. Národní filmový archiv, Ústřední archiv zeměměřičství a katastru jsou po nabytí zákona považovány za akreditované

specializované archivy. Archivy zvláštního významu zpravodajských služeb České republiky, které vykonávají činnost podle dosavadních právních předpisů, se ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona stávají bezpečnostními archivy.

§ 85 a § 86 závěrečná ustanovení. Ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona se Státní ústřední archiv mění na Národní archiv.

Poradním orgánem ministrem vnitra pro odborné a vědecké otázky archivnictví a výkonu spisové služby je Vědecká archivní rada.

§ 87, zrušovací ustanovení. Zrušuje se:

- Zákon č. 97/1974 Sb., o archivnictví.
- Vyhláška č. 101/1974 Sb., o uznávání archiválií za kulturní památky.
- Vyhláška č. 102/1974 Sb., kterou se stanoví podrobnosti převodu vlastnictví k archiváliím.
- Vyhláška č. 117/1974 Sb., kterou se stanoví kritéria pro posuzování písemností jako archiválií.
- Vyhláška 118/1974 Sb., o podnikových archivech.
- Vyhláška č. 225/1988 Sb., o státních archivech a archivech národních výborů.

§ 88 – 102 se věnují změnám jednotlivých zákonů.

§ 103 účinnost. Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2005

Pod zákonem č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a změně některých zákonů, jsou podepsáni: Lubomír Zaorálek⁴⁹, Václav Klaus⁵⁰ a Vladimír Špidla⁵¹.

K českému zákonu o archivnictví náleží také čtyři přílohy, které jsou nezbytnou a důležitou součástí zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a změně některých zákonů.

1. Dokumenty vzniklé z činnosti podnikatelů zapsaných v obchodním rejstříku, které jsou za podmínek stanovených zákonem č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a změně některých zákonů, podnikatelé uchovávat a umožnit z nich výběr archiválií.
2. Dokumenty, které budou podle obsahu vždy vybrány za archiválie.
3. Archiválie, které se zařazují do I. kategorie.
4. Vnitřní organizační jednotky státních oblastních archivů.

---

⁴⁹ Lubomír Zaorálek byl v letech 2002 – 2006 předsedou Poslanecké sněmovny.

⁵⁰ Václav Klaus byl v roce 2003 zvolen jako druhý prezident České republiky. Nyní ve své funkci druhé volební období.

⁵¹ Vladimír Špidla byl v letech 2002 – 2004 předsedou české vlády.

11.3 Vyhláška č. 645/2004 Sb.,

ze 13. prosince 2004, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a změně některých zákonů.

11.4 Vyhláška č. 646/2004 Sb.,

ze 13. prosince 2004 o podrobnostech výkonu spisové služby.

Český archivní zákon přenesl do zákonného prostředí spisovou službu, která se stala běžně používaným termínem odborné veřejnosti. Spisové službě byla věnována 12. konference archivářů České republiky v Děčíně, která se uskutečnila v roce 2007.

12. Archivnictví ve Slovenské republice

Před vydáním nového slovenského archivního zákona proběhla na Slovensku, v souvislosti s reformou státní správy, ještě jedna novelizace, která se uskutečnila v roce 1996 a rozšířila kompetence Ministerstva vnitra Slovenské republiky o pravomoc pověřit jeden státní okresní archiv plněním úkolů také pro územní obvod jiného sousedícího okresního úřadu. Druhá reforma před vydáním nového archivního zákona se uskutečnila v roce 2001, a to v souvislosti se zákonem o státní službě. Tento zákon změnil postavení Slovenského národního archivu a to z rozpočtové organizace na organizaci spravovanou přímo ministerstvem vnitra.

12.1 Zákon č. 395/2002 Sb.,

ze 17. května, o archivech a registraturách a doplnění některých zákonů. S účinností od 1. ledna 2003.

§ 1 nového slovenského zákona o archivnictví se hovoří o předmětu úpravy. „Tento zákon upravuje organizáciu a pôsobnosť orgánov štátnej správy na úseku archívov a registratúr, organizáciu archívov, práva a povinnosti zriaďovateľa archívu, archívu,

vlastníka archívneho dokumentu, prístup k archívnym dokumentom, ako aj práva a povinnosti pôvodcu registratúry.“⁵²

§ 2, zde jsou vysvětleny základní pojmy. Myslím, že znalost základních pojmů je velice důležitá pro pochopení celého slovenského archivnictví.

Dle zákona o archivech a registraturách patří mezi základní pojmy:

- **Archiv** je odborné pracoviště, které přebírá, eviduje, ochraňuje a zpřístupňuje archivní dokumenty.
- **Archivní dokument** je záznam, který má trvalou dokumentární hodnotu pro poznání dějin Slovenska. **Archivním dokumentem je také filmový nebo zvukový záznam, který vznikl do roku 1950**, ovšem archivním dokumentem není knižní dokument nebo sbírkový předmět.
- **Archivní fond** je soubor archivních dokumentů, které pocházejí z registratury jistého původce nebo z činnosti fyzické osoby, která registraturu nevytvářela.
- **Archivní sbírka** je soubor archivních dokumentů vytvořených sběratelskou činností právnické nebo fyzické osoby.
- **Archivní dědictví Slovenské republiky** je soubor archivních dokumentů, archivních fondů a archivních sbírek, kromě cizích archivních dokumentů, které jsou zapsané v Evidenci archivního dědictví Slovenské republiky.
- **Cizí archivní dokument** je takový archivní dokument, který vznikl mimo území Slovenska a netýká se slovenských dějin. Cizí archivní dokument je také archivní dokument, který je zapsaný v evidenci cizího státu.
- **Příjem archivních dokumentů** je souhrn odborných činností, které vykonává archiv, za účelem doplňování archivního dědictví.
- **Ochrana archivních dokumentů** je souhrn odborných činností, jejichž cílem je zachování a ochrana archiválií před odcizením a poškozením.
- **Zpřístupňování archivních dokumentů** je souhrn odborných činností, jejichž účelem je zpřístupnit informace obsažené v dokumentech.
- **Konzervační kopie archiválie** je kopie archiválie, která je vytvořena zpravidla na mikrofilmu za účelem uchovat informace, které archiválie obsahuje.

---

⁵² Zákon č. 395/2002 Z. Z., o archivech a registraturách a o doplnění niektorých zákonov, zberka zákonov č. 395/2002, § 1, částka 158, s. 1090.

- **Archivní informační systém**, je soubor informací o archiváliích, které jsou zapsané v evidenci archivního dědictví, včetně informací a informace o jejich uložení, obsahu a přístupu k nim.
- **Předarchivní péče** je souhrn odborných činností, které vykonává archiv za účelem převzetí archivních dokumentů do archivu.
- **Správa registratury** je zabezpečování, evidence, tvorba, ukládání, ochrana záznamů a přístupu k nim a jejich vyřazování.
- **Registratura** je soubor všech registraturních záznamů, které jsou evidovány původcem registratury.
- **Registraturní záznam** je informace evidovaná původcem registratury.
- **Původce registratury** je právnická nebo fyzická osoba, z jejíž činnosti registratura vznikla.
- **Lhůta uložení** je počet roků, po které původce registratury potřebuje registraturní záznamy ke svojí činnosti.

§ 3 základní ustanovení.

V tomto paragrafu jsou vyjmenována základní ustanovení, mezi něž patří: Stát je povinen zabezpečit zachování archivního dědictví, přičemž je každý povinen poskytnout státu při tom součinnost, zpřístupňování archiválií je veřejným zájmem, archiválie jsou nezcizitelné, vlastnické právo k archiváliím, které vlastnil státní podnik, státní rozpočtová organizace a státní příspěvková organizace, přechází na stát, stát má předkupní právo na archiválie; archiválie nepodléhá exekuci, vyvlastnění archiválie nebo její nucená úschova v archivu pouze za podmínek ustanovených v tomto zákoně, a to jen za přiměřenou náhradu.

§ 4 soustava archivů. Soustavu veřejných archivů na Slovensku tvoří veřejné a soukromé archivy. Mezi veřejné archivy patří:

- Státní ústřední archivy a státní archivy s regionální působností.
- Archivy státních orgánů, státních rozpočtových a příspěvkových organizací.
- Městské archivy a archivy krajů.
- Archivy právnických osob zřízených zákonem.
- Archivy právnických osob a archivy fyzických osob, které jsou orgány veřejné správy.

Mezi státní ústřední archivy patří Slovenský národní archiv a Státní ústřední báňský archiv. Státní archivy s regionální působností a jejich územní obvody jsou uvedeny v příloze slovenského archivního zákona. Soukromé archivy jsou archivy právnických a fyzických osob.

§ 5 zřizování a zrušování archivu. Ministerstvo vnitra Slovenské republiky zřizuje státní ústřední archivy a státní archivy s regionální působností jako svoje zařízení bez právní subjektivity na plnění úkolů státní správy na úseku archivnictví.

Zřídit a zrušit archiv lze jen se souhlasem ministerstva vnitra. Zřídit a zrušit archiv mohou státní orgány a jimi řízené a založené právnické osoby, obec, která je městem, samosprávný kraj či jiné právnické a fyzické osoby.

Ministerstvo vnitra rozhodne o zrušení archivu, jestliže archiv zanikl bez svého právního nástupce nebo nedodržel povinnosti dle tohoto zákona.

Práva a povinnosti na úseku archivů

§ 6 práva a povinnosti zřizovatele archivu. Zřizovatel archivu je oprávněn požádat ministerstvo o finanční příspěvek na úhradu nákladů potřebných na úpravy archivních prostor cílem zlepšení podmínek ochrany archiválií a dále je oprávněn požádat ministerstvo o informaci nebo odbornou radu.

Povinnosti zřizovatele archivu jsou následující:

- Požádat ministerstvo o souhlas se zřízením archivu.
- Zabezpečit, aby úlohy archivu plnily osoby zapsané v seznamu osob vykonávajících v archivu odborné činnosti, a to podle tohoto zákona.
- Oznamit bezodkladně ministerstvu vznik a skončení pracovního poměru.
- Umístit archiv v prostorách, které zabezpečují ochranu archiválií a umožňují přístup k archivním dokumentům.
- Požádat ministerstvo o souhlas se zrušením archivu, nabídnout mu archiválie a uložit je v archivu, který určí Ministerstvo vnitra Slovenské republiky.

§ 6 se zabývá žádostí o souhlas se zřízením archivu. Udává co vše má žádost obsahovat. Mezi nejdůležitější patří následující údaje: jméno, příjmení, adresa trvalého pobytu, název, adresa a identifikační číslo právnické osoby, dále pak doklady o tom, že v archivu budou zaměstnány osoby minimálně se středním vzděláním, nebo se středním odborným vzděláním, ale vždy však jedna osoba s vysokoškolským vzděláním, která studovala archivnictví

či pomocné historické vědy. Důležité je také potvrzení, že archiv bude umístěn v zabezpečených prostorech a bude mít zřízenou badatelnou. Zřizovatel archivu je povinen doložit svoji schopnost finančně zabezpečit činnost archivu.

Oproti tomu žádost o souhlas se zrušením archivu musí, kromě základních identifikačních údajů o zřizovateli archivu, obsahovat ještě důvody, pro které chce zřizovatel archiv zrušit a nabídku na odkoupení.

§ 8 práva a povinnosti vlastníka archiválie. Vlastník archiválie má podle slovenského archivního zákona řadu povinností, avšak nejsou opomenuta ani jeho práva. Má například právo využívat metodické služby ministerstva, požádat ministerstvo o finanční příspěvek nebo požádat o zabezpečení konzervátorských nebo restaurátorských prací, které uhradí vlastník archiválie. Dále může omezit přístup k archiváliím, udělit zvláštní povolení na přístup k archiváliím nebo převést vlastnická práva k archiválii v rámci území Slovenské republiky, jestliže stát neuplatnil předkupní právo. Pokud jde o cizí archivní dokument, může vlastnictví převést i mimo území Slovenské republiky.

Mezi povinnosti vlastníka archiválie patří zabezpečovat ochranu archiválie, umožnit dozor, nabídnout archiválii k přednostní koupi ministerstvu, oznamovat archivu, který archiválii eviduje změnu vlastníka nebo držitele, požádat ministerstvo o povolení na vývoz cizí archiválie či o povolení na dočasný vývoz mimo území Slovenské republiky a předložit ministerstvu cizí archiválii za účelem její identifikace.

Evidování archivních dokumentů

§ 9 dle slovenského archivního zákona na Slovensku existují celkem dvě formy registrace archiválií. Státní archivy s regionální působností vedou evidenci všech archiválií, které se nacházejí v jejich obvodu, a ministerstvo vnitra vede ústřední evidenci všech archivních dokumentů, které se nacházejí na území Slovenské republiky.

§ 10 evidence archivu je tvořena evidenčními listy k souborům archivních dokumentům, které archiv přezval (kniha přírůstků, depozitů a úbytků).

Základní evidence je tvořena evidenčními listy a záznamy o vyřazení souborů archivních dokumentů.

§ 11 archivní informační systém. Archivní informační systém je tvořen evidencí archivního bohatství a archivními pomůckami (průvodka, inventář, katalog a registr).

Přístup k archivním dokumentům

§ 12 podmínky pro přístup k archivním dokumentům. Slovenský archivní zákon neomezuje přístup k archiváliím, které jsou uloženy v archivech. Archivy umožňují přístup k archivním dokumentům také vyhotovováním opisů, výpisů, potvrzení, studií a veřejným vystavováním.

Slovenské archivy podle tohoto zákona nepředkládají veřejnosti originál archiválií, pokud jsou předkládány originály, tak jen výjimečně. Kopie archiv předkládá vždy, jestliže:

- Jde o archiválie, jejichž vznik datujeme před rokem 1526.
- Obsahuje informace, ke kterým je omezený přístup.
- Mohlo by při studiu dojít k poškození archiválie.

Přístup k archiváliím se uskutečňuje na základě písemné žádosti, pomineme-li přístup k archiváliím, které jsou veřejně vystavovány. Žadatel musí v žádosti uvést základní informace o sobě, včetně čísla občanského průkazu nebo jiného průkazu, který potvrzuje totožnost⁵³.

§ 13 omezení přístupu. Archiv neumožní přístup k archiváliím, jestliže:

- Mohla by být ohrožena bezpečnost státu, zájmy žijících osob.
- Mohlo by dojít k poškození archiválií.
- Podmínky uložení archiválie toto nedovolují.
- Žadatel hrubě porušil badatelský řád archivu.
- Archiválie nejsou zpřístupněné.

Přístup k archiváliím nelze odepřít:

- Původci archiválie nebo jeho právnímu nástupci nebo vlastníkovu archiválie.
- Státním orgánům
- Žadatel, kterého se týkají informace uvedené v archiválii.

Proti rozhodnutí o omezení přístupu se žadatel může odvolat.

§ 14 zvláštní povolení k přístupu k archiváliím. Původce archiválií nebo je nástupce může udělit zvláštní povolení k přístupu k archiváliím.

§ 15 badatelský řád upravuje studium archiválií, ochranu archiválií při studiu. Badatelský řád musí být umístěn na viditelném a přístupném místě. Neboť badatel, který

---

⁵³ Další průkazy osvědčující totožnost jsou dle archivního slovenského zákona: cestovní pas, vojenský průkaz, námořnická knížka, doklad o povolení k pobytu ve formě identifikační karty

hrubě poruší⁵⁴ badatelský řád, může být potrestán omezením přístupu k archiváliím až na 10 let a uhrazením případné škody, kterou způsobil, nebo uhrazením ceny zničené nebo zcizené archiválie. Hodnotu škody posoudí znalec. Pokud dojde kvůli hrubému porušení badatelského řádu k trestnímu řízení a následnému pravomocnému bezpodmínečnému či podmíněčnému odsouzení, lhůta na omezení přístupu k archiváliím se začíná počítat dnem skončení výkonu trestu odnětí svobody.

Registratury

§ 16 práva a povinnosti původce registratury. Legislativní novinkou je rozsáhlá regulace registraturního systému. V osmi následujících paragrafech jsou vyjmenována práva a povinnosti původců registratur, rozhodování o dokumentární hodnotě registraturních záznamů mimo skartační řízení i ve skartačním řízení, přebírání archivních dokumentů a správy registratury jinou osobou. Dle nového zákona se původci (každé právnické i fyzické osobě) ukládá povinnost vypracovat registraturní plán a registraturní pořádek, zabezpečit správu registratury a v neposlední řadě se postarat o to, aby správu registratury vykonávaly osoby s přiměřeným vzděláním a kvalifikací. Dále musí původce umožnit stup státu výkon státního dozoru.

§ 17 registraturní pořádek a registraturní plán. Původce potřebuje registraturní plán i registraturní pořádek pro správný a řádný výkon registratury a zároveň se jedná o významnou část předarchivní péče. Registraturní plán určuje jak strukturu registratury, tak i strukturu budoucího archivního fondu původce.

Rozhodování o dokumentární hodnotě záznamů

§ 18 rozhodování o dokumentární hodnotě registraturních záznamů ve skartačním řízení. O dokumentární hodnotě záznamů z registratury při jejich vyřazování ve skartačním řízení rozhoduje ministerstvo vnitra. Registraturní záznamy se vyřazují nejméně jednou za pět let, v odůvodněném případě může být dohodnuta jiná lhůta.

§ 19 příprava skartačního řízení. Mezi povinné náležitosti návrhu skartačního řízení patří: prohlášení, že všem dokumentům uplynula lhůta na uložení a že dokumenty již nepotřebují pro svou činnost; seznam skupin registraturních záznamů navrhnutých ke zničení a seznam záznamů navrhnutých na uložení do archivu.

---

⁵⁴ Dle zákona SNR č. 395/2002 Sb. o archivech a registraturách a doplnění některých zákonů je hrubé porušení badatelského řádu charakterizováno jako zcizení, zničení nebo poškození archiválie.

§ 20 skartační řízení. Zde se vymezuje samotné skartační řízení od toho, že státní archiv musí posoudit dokumentační hodnotu dokumentů, až po vydání rozhodnutí.

§ 21 rozhodování o dokumentární hodnotě mimo skartační řízení. Státní archivy mají povinnost rozhodovat o dokumentární hodnotě dokumentů, které nejsou součástí registratury a jsou vyřazovány mimo skartační řízení.

Jedná o dokumenty, které získal do vlastnictví stát nebo archiv nebo nalezené dokumenty. Rozhodování o dokumentární hodnotě se provádí na základě žádosti vlastníka dokumentů.

§ 22 přebírání archivních dokumentů. V tomto paragrafu se ustanovují obsahové i formální náležitosti přebíracího protokolu, mezi něž patří:

- Název přebíracího archivu.
- Název původce dokumentů.
- Časové určení vzniku archiválií.
- Číslo rozhodnutí o vyřazení registraturních záznamů.

Další náležitosti: počet odevzdávaných ukládacích jednotek, místo a datum, razítko archivu a podpisy jeho zástupců, seznam odevzdaných archivních dokumentů.

§ 23 Správa registratury jinou osobou. Spravovat registraturu může pouze osoba s dokončeným středním vzděláním, která má nejméně tři roky praxe v oboru.

Státní správa na úseku archivů a registratur

§ 24 ministerstvo vykonává státní správu na obou úsecích, jednak samo a také prostřednictvím svých zařízení, což jsou státní ústřední archivy a státní archivy s regionální působností.

§ 25 vývoz. Archiválie není možno trvale vyvézt do zahraničí, to se ovšem nevztahuje na cizí archiválie. Vývoz archiválií do zahraničí je možný jen s povolením příslušného orgánu. Povinnost mít vývozní povolení se vztahuje na každou archiválii, která je zapsaná v Evidenci archivního dědictví Slovenské republiky.

§ 26 dovoz. Při dovozu archiválií se bude povolení vyžadovat jen u archiválií, které jsou starší 50 let.

§ 27 řízení o navrácení archiválie. Ministerstvo vnitra Slovenské republiky se snaží o navrácení archiválií, které byly vyvezeny ze Slovenska bez jeho povolení, anebo archiválie, které nebyly v určené lhůtě dovezeny zpět.

§ 28 státní odborný dozor. Státní odborný dozor vykonává ministerstvo vnitra. Zákon dále vymezuje předmět dozoru, periodicitu výkonu a práva a povinnosti státních zaměstnanců, kteří vykonávají státní dozor.

§ 29 nucená úschova. Tento paragraf omezuje vlastnická práva. Ustanovuje maximální délku nucené úschovy na pět let. Ministerstvo vnitra zruší rozhodnutí o nucené úschově, jakmile vlastník archiválie doloží, že důvody pro nucenou úschovu archiválie již pominuly.

§ 30 vyvlastnění. Vyvlastnění archiválie je krajním prostředkem, který stát může použít v zájmu uchování archiválie pro příští generace. Vyvlastnění lze uskutečnit pouze poskytnutím náhrady za vyvlastněnou archiválii.

§ 31 správní delikty, dle tohoto paragrafu může ministerstvo vnitra udělit pokutu od 50 000 Sk do maximální výše 1 000 000 Sk. Sankce jsou členěny podle míry přestupku a také podle významu jednotlivé archiválie.

Pokutu 1 000 000 Sk lze udělit, pokud dojde ke zničení nebo poškození archiválie, zcizení archiválie, trvalé vyvezení archiválie bez povolení ministerstva, nebo pokud dojde ke zničení registraturních záznamů.

Pokutu 50 000 Sk lze udělit mimo jiné tomu, kdo nevrátí povolení, které nevyužil, poruší badatelský řád nebo nepožádá ministerstvo o souhlas se zřízením nebo zrušením archivu.

Společná, přechodná a závěrečná ustanovení

Přechodná ustanovení reagují na potřebu řešit postavení existujících, evidovaných archiválií a zřízení archivů (státních okresních archivů).

Zákon v § 35 zrušuje dosud platný slovenský archivní zákon, vyhlášky a jeho úpravy.

Pod slovenským archivním zákonem jsou podepsáni pánové Rudolf Schuster⁵⁵, Jozef Migaš⁵⁶ a Mikuláš Dzurinda⁵⁷.

Slovenský archivní zákon má také přílohu - seznam s názvy, sídly a územními obvody státních archivů s regionální územní působností a jejich poboček

Jedná se o následující archivy:

- Státní archiv v Bánské Bystřici.

⁵⁵ Rudolf Schuster byl prezident Slovenské republiky v letech 1999 – 2004.

⁵⁶ Jozef Migaš byl v letech 1998 – 2002 předseda Národní rady Slovenské republiky.

⁵⁷ Mikuláš Dzurinda byl předseda vlády Slovenské republiky v letech 2002 - 2006

- Státní archiv v Bratislavě.
- Státní archiv v Bytči.
- Státní archiv v Košicích.
- Státní archiv v Levoči.
- Státní archiv v Nitře se sídlem v Ivance při Nitře.
- Státní archiv v Prešově.
- Archiv hlavního města Slovenské republiky Bratislavy.

12.2 Vyhláška č. 628/2002 Sb.,

kterou se vykonávají některé ustanovení zákona o archivech a registraturách a o doplnění některých zákonů.

Tato vyhláška má celkem tři části. První část upravuje hodnocení záznamů, vyřazování registraturních záznamů a přebírání archiválií do archivů. Druhá část upravuje ochranu archivních dokumentů a registraturních záznamů. V třetí části je řešena problematika evidence archivního dědictví Slovenské republiky a přístup k archiváliím.

12.3 Vyhláška č. 251/2005 Sb.,

kterou se vykonávají některá ustanovení zákona o archivech a registraturách a doplnění některých zákonů.

12.4 Vyhláška č. 242/2007 Sb.,

kterou se mění a doplňuje Vyhláška Ministerstva vnitra Slovenské republiky č. 628/2002 Sb., kterou se vykonávají některá ustanovení zákona o archivech a registraturách a o doplnění některých zákonů ve znění vyhlášky č. 251/2005 Sb.

13. Porovnání

Při porovnání nového českého a slovenského archivního zákona si nejprve povšimneme pojmu původce. Dle slovenského archivního zákona je původce charakterizován jako právnická nebo fyzická osoba, z jehož činnosti vzniká registratura. Tato definice původce,

byla jednou ze změn v připravované novele slovenského archivního zákona. Tato novela pouze prošla prvním čtením v Národní radě Slovenské republiky, ale nakonec bylo rozhodnuto, že o novele archivního zákona nebude dál jednáno.

Pomineme jiný rok vydání obou archivních zákonů a povšimneme si dalších rozdílů ze sféry archivnictví. Výrazně se liší samotné pojetí archiválie. Podle slovenského archivního zákona je archiválií také filmový nebo zvukový záznam, který vznikl do roku 1950. Naproti tomu český zákon o archivnictví a spisové službě stanovil pro filmový nebo zvukový záznam jako limitní rok 1920.

Samozřejmě, dalším odlišným aspektem je i archivní síť. Například podle slovenského archivního zákona se na Slovensku objevují dva ústřední archivy. Jedním je Slovenský národní archiv a tím druhým je Státní ústřední báňský archiv.

Velice pozitivně hodnotím rozdíl v sankcích, kdy slovenský archivní zákon uděluje nejnižší pokutu desetkrát větší (50 000 Sk) než český archivní zákon, který uděluje nejnižší pokutu do maximální výše 5 000 Kč. U slovenského archivního zákona je tato částka stanovena 1 000 000 Sk, proti českému archivnímu zákonu, je udělena pokuta do maximální výše 250 000 Kč.

Novinkou, oproti minulému vydání slovenského archivního zákona i proti českému archivnímu zákonu je pojem „vyvlastnění archiválie“ a „cizí archivní dokument“.

14. Novelizace zákona č. 499/2004 Sb.,

o archivnictví a spisové službě a změně některých zákonů.

Novela zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a změně některých zákonů se momentálně připravuje, ale samotný archivní zákon byl již upraven několika zákony:

- Zákon č. 413/2005 Sb., o změně zákonů v souvislosti zákona o ochraně utajovaných informací.
- Zákon č. 444/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 531/1991 Sb., o územních finančních orgánech, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.
- Zákon č. 112/2006 Sb., kterým se mění zákony v souvislosti s přijetím zákona o životním a existenčním minimu a o pomoci v hmotné nouzi.

- Zákon č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek a změně některých zákonů.
- Zákon č. 296/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé zákony v souvislosti s jeho přijetím.

15. Novelizace zákona SNR č. 395/2002 Sb.,

o archivech a registraturách a doplnění některých zákonů.

Skupina poslanců⁵⁸ Slovenské národní rady přišla 25. května 2005 s důvodovou zprávou k novele zákona SNR č. 395/2002 Sb., o archivech a registraturách a změně některých zákonů.

Podle této skupiny poslanců povinnosti, které vyplývají ze zákona SNR č. 395/2002 Sb. a vyhlášky 628/2002 Sb., přispívají ke zhoršování podnikatelského prostředí na Slovensku.

Již zmíněným poslancům se nelíbilo, že do konce června 2005 měly všechny právnické i fyzické osoby, státní i soukromé, z jejichž činnosti vzniká registratura, vypracovat registraturní plán a registraturní pořádek, který měly předložit ke schválení Ministerstvu vnitra Slovenské republiky, prostřednictvím příslušného státního archivu.

Dále poslanci konstatovali jejich stanovisko k návrhu nového zákona je v souladu nejen s Ústavou Slovenské republiky a zákony Slovenské republiky, ale také s mezinárodními smlouvami a nebude mít vliv na státní rozpočet Slovenské republiky.

Hlavní změna se týkala § 2, úseku 16 (Základní pojmy) a vysvětlení pojmu původce.

Novela zákona SNR č. 395/2002 Sb., za původce požadovalo:

- Ústřední státní organizace a státní organizace s regionální působností.
- Státní orgány, státní rozpočtové a příspěvkové organizace.
- Obecné orgány, orgány měst a samosprávných krajů.
- Právnické osoby zřízené zákonem.
- Právnické a fyzické osoby, které jsou orgány veřejné správy.
- Právnické a fyzické osoby, které o to dobrovolně požádají.

Tento zákon měl nabýt účinnosti (v případě, že by byl schválen) 1. září 2005.

---

⁵⁸Branislav Opaterný, Zuzana Martináková, Ľubica Navrátilová, Jozef Hurban a Peter Bódy

O tomto návrhu bylo v Národní radě Slovenské republiky hlasováno 1. února 2006, z přítomných 135 zákonodárců se volby zúčastnilo 130 z nich. Pro návrh hlasovalo 62 zákonodárců, proti návrhu dva zákonodárci a 66 se zdrželo hlasování.

Ovšem Usnesením Národní rady Slovenské republiky z 1. února 2006, číslo 54/2006 se Národní rada Slovenské republiky, po projednání návrhu zákona v prvním čtení rozhodla, že podle § 73 odst. 4 zákona Národní rady Slovenské republiky č. 350/1996 Sb., o jednacím pořádku Národní rady Slovenské republiky ve znění pozdějších předpisů se **nebude nadále pokračovat v jednání o návrhu novely zákona o archivech a registraturách.**

15.1 Zákon č. 216/2007 Sb.,

kterým se mění a doplňuje zákon č. 395/2002 Sb., o archivech a registraturách a změně některých zákonů ve znění zákona 515/2003 Sb.

Novela zákona o archivnictví a registraturách stanovuje nové povinnosti původcům registratury. Ti jsou podle novely povinni:

- Evidovat záznamy, které vznikly z jejich činnosti a došlé záznamy.
- Vypracovat registraturní plán, který musejí předložit ke schválení státnímu ústřednímu archivu nebo státnímu archivu s regionální působností. Toto neplatí pro původce registratury, z jejich činnosti nevznikají záznamy s trvalou dokumentární hodnotou, ani pro původce, jehož výsledky práce jsou předmětem autorského práva.

Původce, který je orgánem veřejné správy, právnickou osobou zřízenou orgánem veřejné správy, právnickou osobou zřízenou zákonem anebo právnickou osobou, jejíž postavení upravuje zákon, je povinný vypracovat také registraturní řád.

Přestupku se dopustí ten, kdo:

1. Zničí nebo poškodí archiválii.
2. Odcizí archiválii.
3. Neoprávněně zničí registraturní záznamy nebo registraturu bez skartačního řízení.
4. Neumožní výkon státního dozoru.

Za tyto čtyři přestupky, lze udělit pokutu do maximální výše 1 000 000 Sk.

5. Nevykoná opatření na ochranu archiválie, které uložilo ministerstvo vnitra.
6. Neodevzdá archiválii do nucené úschovy.
7. Neodevzdá archiválii, která byla vyvlastněna.
8. Nepředloží cizí archiválii k identifikaci.
9. Vyveze dočasně nebo trvale registraturní záznamy.
10. Dočasně nebo trvale vyveze archiválii bez souhlasu ministerstva vnitra.

Za přestupky s číslem 5. – 10., lze udělit pokutu do výše 500 000 Sk.

11. Na území Slovenské republiky doveze cizí archiválii bez souhlasu státu.
12. Nepředloží archiválii k restaurování nebo konzervaci.
13. Nezabezpečí správu registratury.
14. Registraturu umístí do nevhodných prostor.
15. Nevykoná opatření k nápravě nedostatků ve správě registratury, které mu uložilo ministerstvo vnitra.
16. Nepředloží na posouzení dokumentární hodnoty záznam, který získal a jehož obsah, původ, čas vzniku nebo jedinečnost jeho vyhotovení odůvodňují předpoklad, že by se mohlo jednat o archiválii.

Provinění 11. – 16. jsou ohodnoceny maximální pokutou 100 000 Sk.

17. Nenabídne ministerstvu vnitra archiválie přednostně ke koupi.
18. Nepožádá ministerstvo vnitra o souhlas se zřízením nebo zrušením archivu.
19. Neoznámí změnu vlastníka archiválie nebo změnu uložení, ztrátu, zcizení, opětovné získání, poškození, zničení archiválie.
20. Poruší badatelský řád.
21. Nevrátí povolení, které nepoužil.
22. Neoznámí jako zřizovatel archivu vznik nebo zánik pracovního poměru osoby, která vykonává odborné činnosti v archivu.

Za přestupky 17. – 22. se ukládá pokuta do maximální výše 50 000 Sk.

Tato novela archivní zákona novelizuje i přílohy zákona Slovenské národní rady č. 395/2002 Sb. a přidává přílohu číslo dvě – seznam přebíraných právních aktů Evropských společenství a Evropské unie.

- Směrnice Rady 93/7/EHS z března 1993 o navrácení předmětů kulturní hodnoty, které byly nezákonně vyvezeny z členského státu ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/100/ES ze 17. února 1997 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/38/ES z 5. června 2001.

Zákon nabyl účinnosti 1. června 2007.

Pod zákonem jsou podepsáni pánové, Ivan Gašparovič⁵⁹, Pavol Paška⁶⁰ a Robert Fico⁶¹.

Jak se zdá, novelizace obou archivních zákonů je, popřípadě byla nezbytná. Slovenský archivní zákon byl novelizován v roce 2006 a český archivní zákon na svou novelu čeká. Právě probíhají jednání o budoucí podobě novely zákona č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě.

16. Středoevropská spolupráce v archivnictví

V březnu roku 2007 se v Popradě uskutečnilo setkání archivních asociací z Polska, Maďarska, Česka a Slovenska.

Zúčastnění členové archivních asociací ze zmíněných zemí vyjádřili nejen snahu, ale i potřebu spolupráce v archivní oblasti a v oblasti pomocných věd historických. Ku prospěchu výše zmíněných cílů si zástupci archivních asociací vytyčili následující úkoly:

1. Uspořádat každoroční setkání v jiné hostitelské zemi za koordinaci svých aktivit.
2. Každý čtvrtý rok se konat společnou konferenci.
3. Propagovat společenských aktivit na mezinárodních fórech.
4. Prezentovat kulturního dědictví v jednotlivých zemích formou výstav a jiných prezentací.
5. Hledat finanční zdroje na financování společných aktivit.
6. Využívat periodika a webové stránky jednotlivých archivních společností na informování o společných aktivitách.
7. Hledat možnosti společné dohody o spolupráci.
8. Hledat možnosti spolupráce v oblasti ochrany, konzervace, restaurování a digitalizace archivních dokumentů.

⁵⁹ Ivan Gašparovič byl v roce 2004 zvolen prezidentem Slovenské republiky a prezidentem je i v současné době (březen 2008).

⁶⁰ Pavol Paška je v současné době (březen 2008) předseda Národní rady Slovenské republiky.

⁶¹ Robert Fico se stal v roce 2006 předsedou vlády Slovenské republiky a jejím dodnes.

9. Hledat možnosti rozšíření vzdělávacích programů v oblasti archivnictví a pomocných věd historických.
10. Informovat mezinárodní archivní radu o společných aktivitách.

17. Závěr

Na závěr můžeme říci, že české a slovenské archivnictví, které fungovalo celou řadu let v rámci jednoho státu, nespojovaly až na výjimky stejné archivní zákony. Jedinou společnou zákonnou normou, která platila pro české i slovenské archivnictví bylo vládní nařízení č. 29/1954 Sb., o archivnictví.

Ostatní archivní zákony, které vznikly v Československé republice, byly vydány zvlášť Českou a Slovenskou národní radou, zajisté, na tento stav měla vliv i federalizace Československa z roku 1968. I když byly zákony vydány pro každou zemi zvlášť, můžeme konstatovat, že archivní zákony z roku 1974 a 1975 jsou až na pár rozlišností téměř totožné. Koncepce těchto zákonů je totožná, ve slovenském zákoně nalezneme navíc pojem archiv, který je zde vysvětlen, rozdílná je i archivní síť a státní báňský archiv, který v českém archivnictví nenalezneme.

K podobným závěrům docházíme i při porovnání zákonů z roku 1992, kdy oba archivní zákony prošly svou první novelizací z archivních důvodů, ale také z důvodů společenských změn z konce 80. let 20. století. Oba tyto zákony přinášejí do archivního prostředí mnoho nového, v českém zákoně je to například pojem původce, který je zde vysvětlen a pojem spisová služba, o které se již dále zákon nezmiňuje.

Mezi hlavní rozdíly mezi českým a slovenským archivním zákonem patří zrušení částí slovenského archivního zákona, které hovořily o archivních dokumentech jako kulturní památky a archivní dokumenty vyhlášené za národní kulturní památky. Přičemž slovenský archivní zákon dále hovořil, že Jednotný archivní fond Slovenské republiky je součástí národního kulturního dědictví a bohatství. K dalším rozdílům patří výše sankcí za porušení slovenského archivního zákona, která nebyla nijak upravena a sankce při opětovném porušení archivního zákona zůstala na maximální hranici 100 000 Kčs, u českého archivního zákona byla maximální sankce při opětovném porušení navýšena na 200 000 Kčs.

Rozdílná je samozřejmě archivní síť. Na Slovensku se objevuje i druhý ústřední archiv, který nese název Státní ústřední báňský archiv. Archiv hlavního města Slovenské republiky Bratislavy byl z ústavu hlavního města Bratislavy změněn na archiv ministerstva vnitra a ve slovenské archivní síti je zařazen jako archiv s regionální působností. Přičemž Archiv hlavního města Prahy zůstal ústavem hlavního města Prahy.

U zákonů z roku 1992 musíme také označit slovenský archivní zákon jako přehlednější.

Na další nový archivní zákon si oba státy musely počkat několik let. Na Slovenku byl vydán archivní zákon o několik let dříve jako zákon č. 395/2002 Sb., o archivech

a registraturách. Český archivní zákon byl vydán, jako zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů.

Po srovnání zákonů z roku 2002 a 2004 mezi největší rozlišnost, mezi českým a slovenským archivním zákonem je definování a určení pojmu původce, který je podle slovenského archivního zákona definován jako právnická a fyzická osoba, z jehož činnosti vzniká registratura. Oproti českému archivnímu zákonu z roku 2004, kde je pojem původce definován obširněji a samotný pojem rozděluje původce na soukromoprávní a veřejnoprávní původce. Další archivní pojmy, které nalezneme jen u slovenského zákona, jsou cizí archivní dokument a vyvlastňování archiválie. Mezi další rozdílnosti patří samozřejmě struktura české a slovenské archivní sítě a výše sankcí za porušení archivního zákona. Slovenský archivní zákon dovoluje za největší přestupky vůči slovenskému archivnímu zákonu udělit pokutu do maximální výše 1 000 000 Sk. U českého archivního zákona je tato pokuta stanovena na 250 000 Kč.

Oba archivní zákony byly několikrát novelizovány, český archivní zákon byl novelizován v letech 2005, 2006, 2007 a na svou největší novelu český archivní zákon teprve čeká. Slovenský archivní zákon byl novelizován v roce 2007.

Mezi největší změny ve slovenské novele archivního zákona patří nová definice pojmu původce, kdy je nově definován jako orgán veřejné správy, právnická osoba zřízená zákonem nebo právnická osoba, jejíž postavení upravuje zákon.

Česká novela archivního zákona z roku 2004 se připravuje.

Jak zde bylo již řečeno, rozdíly mezi oběma zákony jsou minimální. Oba zákony vycházely ze stejného právního prostředí České republiky. Mezi hlavní rozdíly mezi českými a slovenskými zákony o archivnictví nebylo ani v jedné případě nic, co by slovenské archivnictví výrazně rozlišovalo od českého ba naopak.

Tato práce si dala za úkol porovnat jednotlivé archivní zákony, pro lepší orientaci čtenáře jsou v této práci všechny archivní zákony zevrubně popsány, aby umožnily lepší orientaci ve srovnávacích pasážích a následnou možnost polemiky mezi autorem a čtenářem této práce.

16. Resümee

Das tschechische und slowakische Archivwesen wurden jahrelang unter dem Kopf des Archivwesens der Österreichisch-Ungarischen Monarchie angereiht, wobei die Kanzleien in Wien und Budapest ihre Tätigkeit besorgten. Politische und gesellschaftliche Entwicklung haben entschieden, dass seit Oktober 1918, nach der Gründung des unabhängigen Tschechoslowakischen Staates, wurde das tschechische und slowakische Archivwesen unter dem Kopf des tschechoslowakischen Archivwesens verbunden. Diese Situation dauerte aber nicht lang. Die Wiederteilung wurde schon im Jahre 1938 begonnen mit sgn. Münchener Abkommen und mit der Bekanntmachung der sgn. Zweiten Republik, die aber nicht lange dauerte. Die endliche Bekanntmachung des Slowakischen Staates am 14.3.1939 und des Protektorats Böhmen und Mähren teilte völlig das Archivwesen ein.

Natürlich dauerte diese Teilung nicht auf ewig und gleich nach der Befreiung im Jahre 1945 wurde das tschechische und slowakische Archivwesen wieder in einer Einheit verbunden. Das Kapitel des tschechischen Archivwesens wurde als erfolgreich betrachtet, trotzdem die Anfangsphase der Volks - Demokratischen Einrichtung nicht besonders günstig für das Archivwesen, beziehungsweise für die Schriftgutverwaltung gewesen war, die als überflüssige Angelegenheiten gefunden wurden. Dieses Anfangsstadium wurde aber überschritten und zur Welt kamen zum Beispiel: die Regierungsverordnung Nr. 29/1954 Slg. von 7. Mai 1954 über Archivwesen, weiter Gesetz des Tschechischen Nationalrats Nr. 97/1974 Slg. von 17. Oktober 1974 über Archivwesen und Gesetz des Slowakischen Nationalrats Nr. 149/1975 Slg. von 19. Dezember 1975 über Archivwesen.

Am Ende der 80-er Jahren begann in der ehemaligen Tschechoslowakei die gesellschaftliche und politische Transformation, die mit der Studentenrevolte im November 1989 und mit der nachfolgenden Demission der letzten kommunistischen Regierung ausging. Auch diese Transformation beeinflusste das Archivwesen und es ist die Neufassung der Gesetze vom Jahr 1974 und 1975 nötig geworden. Es wurden also die Neufassungen abgestimmt. Gesetz Nr. 343/1992 Slg. von 29. April 1992, das ändert und ergänzt Gesetz des tschechischen Nationalrats Nr. 97/1974 Slg. über Archivwesen und Gesetz des Slowakischen Nationalrats Nr. 332/1992 Slg. über Archivwesen.

Die Samtrevolution brachte nicht nur Freiheit und Demokratie, sondern auch die soziale Spannung, die mit dem Zerfall der Tschechoslowakei und mit der Gründung der Tschechischen und Slowakischen Republik am 1. 1.1993 endete. Ab diesem Zeitpunkt wurde das Archivwesen wieder geteilt - unter zwei souveränen selbstständigen Staaten Europas.

Dazu kamen auch die unterschiedliche Entwicklung auf dem Gebiet des Archivwesens und die Abstimmung der neuen Archivgesetze. Gesetz Nr. 395/2002 Slg. über Archiven und Registraturen und über Ergänzung einiger Gesetze aus dem Gebiet des Slowakischen Nationalrats und Gesetz Nr. 499/2004 Slg. über Archivwesen und Schriftgutverwaltung und über Veränderung einiger Gesetze aus dem Gebiet der Abgeordnetenversammlung der Tschechischen Republik.

Heutzutage wird in der Tschechischen Republik die Neufassung des Archivgesetz vom Jahr 2004 vorbereitet. In der Slowakei ist diese Neufassung des Archivgesetz schon durchgelaufen und das slowakische Archivgesetz wurde durch das Gesetz Nr. 216/2007 Slg. novelliert. Durch diese Neufassung wurde Gesetz Nr. 365/2005 Slg. über Archiven und Registraturen und Änderung einigen anderen Gesetze laut Gesetz 515/2003 Slg. geändert und ergänzt.

16. Použitá literatura:

1. KARTOUS, Peter: *Nový zákon o archívech a registraturách v Slovenskej republike*. In Archivní časopis 53, 2003, č. 2, s. 85 – 91. IBSN. ISSN.
2. ŠAMBERGER, Zdeněk: *Studie k dějinám Československého archivnictví*. Praha, 2005. ISBN 80-86712-23-0.
3. *Vládní nařízení č. 29/1954 Sb.* o archivnictví, sbírka zákonů 1954, částka 17, s. 103 – 104.
4. *Vyhláška č. 645/2004 Sb.* kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, sbírka zákonů 2004, částka 220, s. 11637 – 11663.
5. *Vyhláška č. 646/2004 Sb.*, o podrobnostech výkonu spisové služby, sbírka zákonů 2004, částka 220, s. 11664 – 11667.
6. *Vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 242/2007 Z. Z.* ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 628/2002 Z. Z. ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o archívech a registraturách a o doplnení niektorých zákonov v znení vyhlášky č. 251/2002 Z. Z., zberka zákonov č. 242/2007, čisatka108, s. 108.
7. *Vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 251/2005 Z. Z.* ktorou sa mení vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 628/2005 Z. Z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o archívech a registraturách a o doplnení niektorých zákonov, zbierka zákonov č. 251/2005, čistka 109, s. 2618.
8. *Vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 628/2002 Z. Z.*, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o archívech a registraturách a o doplnení niektorých zákonov, zbierka zákonov č. 628/2002, čiastka 246, s. 6332 – 6356.
9. *Zákon č. 107/2002 Sb.* kterým se mění zákon č. 140/1996 Sb., o zpřístupnění svazků vzniklých činnostmi bývalé Státní bezpečnosti a některé další zákony, sbírka zákonů 2002, částka 47, s. 2974.
10. *Zákon č. 112/2006 Sb.* kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o životním a existenčním minimu a zákona o pomoci v hmotné nouzi, sbírka zákonů 2006, částka 37, s. 1329 – 1343.

11. *Zákon č. 120/2000 Sb.* o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční úřad) a změně dalších zákonů, sbírka zákonů 2000, částka 48, s. 3056.
12. *Zákon č. 149/1975 Sb.* o archivnictví, sbírka zákonů 1975, částka 35, s. 898 – 904.
13. *Zákon č. 181/2007 Sb.* o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů, sbírka zákonů 2007, částka 59, s. 2362 – 2370.
14. *Zákon č. 216/2007 Z. Z., kterým sa mení a dopĺňa zákon č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registraturách a o doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 515/2003 Z. Z., zbirka zákonov č. 216/2007, čiastka97, s. 1431 – 1433.*
15. *Zákon č. 27/2000 Sb.* kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o veřejných dražbách, sbírka zákonů 2000, částka 10, s. 326.
16. *Zákon č. 296/2007 Sb.* kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé zákony v souvislosti s jeho přijetím, sbírka zákonů 2007, částka 97, s. 4006 – 4048.
17. *Zákon č. 320/2002 Sb.* o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, sbírka zákonů 2002, částka 117, s. 6842 – 6843.
18. *Zákon č. 332/1992 Zb.* o archivnictví (úplné znenie, jako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných zákonom Slovenskej národnej rady č. 571/1991 Zb.), sbírka zákonů 1992, částka 67, s. 1867 – 1873.
19. *Zákon č. 343/1992 Sb.* kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví, sbírka zákonů 1992, částka 72, s. 1978 – 1981.
20. *Zákon č. 395/2002 Z. Z., o archivech a registraturách a o doplnení niektorých zákonov, zbirka zákonov č. 395/2002 částka 158, s. 4090 – 4105.*
21. *Zákon č. 413/2005 Sb.* o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, sbírka zákonů 2002, částka 143, s. 7577 – 7591.
22. *Zákon č. 444/2005 Sb.* kterým se mění zákon č. 531/1990 Sb., o územních finančních orgánech, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, sbírka zákonů 2005, částka 155, s. 8130 – 8166.

23. *Zákon č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů*, sbírka zákonů 2004, částka 173, s. 9742 – 9779.

24. *Zákon č. 97/1974 Sb. o archivnictví*, sbírka zákonů 1974, částka 18, s. 333 – 340.

INTERNET

25. *31. schůze, 123. hlasování, 11. 5. 2004, 16:47*, [cit. 2008-01-12].

URL: < <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=35865> >

26. *33. schůze, 272. hlasování, 30. 6. 2004, 09:49*, [cit. 2008-01-12]

URL: < <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=36205> >.

27. *Důvodová správa*, [cit. 2008-02-05]

URL: < http://www.nrsr.sk/appbin/Tmp/tlac_1435-ds-dolozka.pdf >

28. *Důvodová zpráva*, [cit. 2008-01-10].

URL: < <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=428&ct1=0&c=1225> >

29. *Nová legislativa v archivnictví*, [cit. 2008-01-12].

URL: < <http://www.cesarch.cz/legislat/novyaz/novyaz.htm> >

30. *Rozhodnutie č. 1464*, [cit. 2008-01-12].

URL: < <http://www.nrsr.sk/appbin/Tmp/ROZH%201464.doc> >

31. *Schôdza č. 5, 1. 2. 2006, hlasovanie č. 44*, [cit. 2008-02-06].

URL: < http://www.nrsr.sk/appbin/hpo.asp?wci=hpo_wklub&wce=19057 >

32. *Sněmovní tisk 428*, [cit. 2008-01-12].

URL: < <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=428>>.

33. *Stanovisko k rozpočtovým dôsledkom návrhu poslancov Národnej rady Slovenskej republiky*, [cit. 2008-02-05].

URL: < http://www.nrsr.sk/appbin/Tmp/tlac_1435-stanovisko.pdf >

34. *Zápis z 18. valné hromady České archivní společnosti*, [cit. 2008-03-27].

URL: < <http://www.cesarch.cz/detail.aspx?typ=z&id=93> >